

DE
MILITAIRE SPECTATOR.

TIJDSCHRIFT

VOOR HET

NEDERLANDSCHE LEGER.

Que le militaire se redise sans cesse, que de lui seul dépend la noblesse de sa profession. La conscience ne se paie pas, à toutes les obligations imposées. Par elle seule, il faut bien une récompense d'honneur. Mais pour la mériter il faut satisfaire à tout avec une religieuse exactitude; si remplir ses devoirs rend digne de cette récompense, prétendre à la récompense c'est s'engager à remplir ses devoirs; il faut donc s'appliquer à les connaître.

BLONDÉL. Coup d'oeil sur les devoirs et l'esprit Militaires.

HOOFD-REDACTEUR

J. C. van Rijnveld.

VEERTIENDE DEEL.

NOVEMBER 1845. — N°. 5.

BREDA,
BROESE & COMP.

1845.

*De afdruktentekenden neekt
van dat dit Tijdschrift ten
drukkerij is gedrukt en door
haar moet uitgegeven
Breda 2. Februar 1846
J. W. C. Broese*

DE
MILITAIRSPEKTATOR.

TIJDSCHRIFT

1845

WONNENDE WERKEN.

DEZE WERKEN ZIJN IN HET
JAAR 1845 IN HET
LAND VAN HET
NEDERLAND
VERTEERD
DEEL

WONNENDE WERKEN

J. C. van Nijmegen.

VERTEERDE DEEL

NOVEMBER 1845 - N. 11

BRDVA
BROSSE & COMP

1845

Militaire Spectator.

DE MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Majoor der artillerie, VAN RIJNEVELD, te Veulo, met het opschrift: voor den Militairen Spectator. Voor oorspronkelijke opstellen kan een vastgesteld honorarium gevorderd worden, te ontvangen bij de Uitgevers, na de verschijning van het 6de en 12de nummer. Het verlangen daartoe moet kenbaar gemaakt worden bij de inzending der opstellen.

OSCAR DE EERSTE

EN

HET ZWEEDSCHE LEGER.

(Fragmenten uit een Dagboek.)

« Ich komme nicht als ein ehrsuchtigen Fürst, sondern
« ich komme als Soldat um Euch zu schützen und Eure
« Freyheit zu sichern. »

GUSTAAF ADOLF, te Stettin.

(Ingezonden.)

2.

(Vervolg van N°. 4 en slot.)

Zwedens bodem bestaat uit een vreemd mengsel van weelderige vruchtbaarheid en dorre woestenis; granietheuvels, naauwelijks voedsel opleverende voor den eenzamen pijnboom, verrijzen uit de vruchtbaarste korenvelden; onbevaarbare woudstreamen storten zich in uitgestrekte meeren, uit wier midden zich wederom rijkbebouwde eilanden verheffen. Het is vooral in de landstreek langs het Moelar-meer, dat dit karakter zich in al zijne verscheidenheid voordoet. Dit terrein is alleen voor den kleinen oorlog geschikt, en was uitgekozen om tot tooneel te dienen der manoeuvres van de twee legers, waarvan het eene van *Stockholm* komende, het andere bij *Södertelje* ontmoette en tot achter *Gripsholm* terugdrijven zoude, hetgeen een afstand is van veertien Zweedsche mijlen (1). De ééne flank van beide legers steunde tegen het meer, in welks waterspiegel de rotsen zich nu eens zacht gloojend verliezen, dan weder loodregt in nederdalen. Twee eskaders der scheerenvloot (kanonneerbooten) zouden aan het gevecht deel nemen, waarvan het ééne onder bevel stond van 's Konings zoon, den jongen prins OSCAR. — De grond was bedekt met prachtige dennenwouden, welke

(1) Vijf Zweedsche mijlen maken seven duitsche.

nu en dan eensklaps eindigende, omgeploegde vlakten zichtbaar maakten, welke voor infanterie-kolonnen zeer geschikt, doch voor kavallerie-bewegingen minder gunstig waren, door de granietblokken waarmede zij bedekt zijn. Dit is een natuurverschijnsel, hetwelk Zweden met Noorwegen en Noord-Duitschland gemeen heeft; de granietblokken zijn als uit de lucht gevallen door het gansche land verspreid, soms aanzienlijk groot, en schijnen van vulkanischen oorsprong (1). De voortreffelijkheid der wegen in het schiereiland is bekend, doch aan beide zijden, tot wering van het vee, door hooge, bijzonder sterke heiningen van opeengelegde jonge pijnboomen ingesloten, verhinderen zij alle gemeenschap met bosch of korenveld. Beide armeeën waren te zamen sterk omtrent 8000 man, met 6 batterijen rijdende artillerie, en, gedurende al den tijd dat deze oefeningen duurden, bij zware marschen, onder brandende hitte of regenvlagen, steeds strijdvaardig, opletend en in de hand van den aanvoerder, toonden deze troepen, hoe soldaten tot de velddienst kunnen opgeleid worden, zonder hen te lastig te vallen met zaken die dikwerf buiten den kring hunner bevatting liggen, en die alléén, als tijddoend, in de garnizoenen van nut kunnen zijn.

Om tot deze resultaten te komen, heeft de regering de meest mogelijke zorg besteed aan de opvoeding der kaders. In de eerste plaats dient hier de kadetten-school te Carlsberg genoemd te worden, waar 250 der meer gegoede jonge lieden, tegen 500 Reichsthaler (f 350) 's jaars, hunne militaire opleiding genieten. Zonder aan slaafsche schooltucht onderworpen te zijn, die aan het jeugdig gemoed eene plooi geeft, welke het nimmer geheel verliest, ontvangen zij eene opvoeding zooals het den soldaat betaamt, die eenmaal bevelhebber zijn zal. Het gansche korps verrigtte bij de manoeuvres de dienst van ligte infanterie, en bivouacqueerde des nachts met de andere regimenten.

Bij het verlaten der Akademie en het afleggen van het

(1) Zie: COTTA's, *Anleitung zum Studium der Geognosie und Geologie*, bladz. 170 en 460.

examen, worden de jonge lieden officier, maar nemen hunne plaats in de kaders niet in vóór dat zij de rekruten-school van den man doorgelopen hebben. Dit duurt bij de infanterie twee, bij de artillerie zes maanden. Gedurende de dienstverrigtingen worden de distinctive teekenen en de cocarde afgelegd. Zoo zag ik in Gothenburg één dezer officieren tusschen de manschappen de staldienst verrigten en de paarden naar het wed brengen. — Eerst dan, wanneer hij den soldaat van nabij heeft leeren kennen, in zijn leven, om zoo te zeggen, ingedrongen is, wordt hem de eer toegestaan, den soldaat te bevelen.

Den minder bemiddelde onder-officieren wordt, na het doen van een gewoon studenten-examen, de gelegenheid gegeven, om des winters, genoegzaam kosteloos, een' der vijf regimentscholen (1) te bezoeken, waar door luitenants der Indelta, (gedurende dien tijd zonder bepaalde bezigheid), onderrigt gegeven wordt. — Hierna vervoegen zij zich naar Carlsberg om het examen af te leggen.

Bij den aanvang van den vrijheidskamp tegen de Deenen, waren de Dalecarliërs bij het ponteveer van *Bruneback*, tot aan de Dal-Elf voortgerukt en verontrustten door hunne pijlen het leger des Deenschen bisschops aan de overzijde. « Wat zijn dat voor lieden, » vroeg deze, « en waar leven zij toch van in die onvruchtbare bergstreken? » « Dat zijn dalmannen, » (Dalecarliërs), antwoordden eenige Zweedsche heeren, welke het nog met CHRISTIAAN hielden, « dat zijn dalmannen; zij drinken water, en in nood eten zij boomschors. » « Laat ons dan terugtrekken, » hernam de Bisschop, « de duivel mag tegen lieden vechten die hout etenen water drinken. »

De Deenen trokken werkelijk terug, maar de Zweden hen achterna, en weldra in gevecht gewikkeld, werd de eerste veldslag van den vrijheids-oorlog eene overwinning.

Deze zelfde gave van onthouding, dezelfde tevredenheid met weinig, maakt nog altoos eene der hoofdtrekken uit van den Zweedschen krijgsmann. Door de verbetering van den landbouw, behoeft de Noordsche boer slechts zelden meer de bast des pijnbooms onder zijn' meel te mengen (*Rindebröd*), maar dezelfde eenvoudigheid als vroeger heerscht in zijne levenswijze. Noordelijk van *Falun* is haverbrood de gewone spijs van den reiziger. Met gering voedsel houdt de soldaat de zwaarste inspanningen uit; na den vermoeijendsten dag liepen de regimenten even vrolijk voor het front van het bivouac te zamen, om den souverain met hun: « God be-

ware den Koning! » te begroeten, als zij des morgens dien nationalen wapenkreet geslaakt hadden. — Soms bij het naar huis rijden, ontmoette de koninklijke stoet bataillons die naar hun bivouac marcheerden; gewoonlijk werd dan de bevelhebber met eene zamenspraak vereerd, en de uit de flank marcherende troep maakte halt en schouderde scherp het geweer; maar, hoewel de zweetdruppels langs den knevel parelden, nimmer zagen wij het minste teeken van ongeduld de onbeweeglijkheid verbreken. Dit zijn kleinigheden, maar mij dunkt zij zijn karakteristiek.

Het personeel der artillerie bestaat uit 3300 officieren en manschappen, die 18 batterijen te velde en 8 depôt-batterijen bedienen (1). Het is een uitmuntend korps, en het materieel in eenen toestand waar Zweden zich op verhoovardigen mag. Het regiment Soea, hetwelk de manoeuvres bijwoonde, bevestigde ten volle den schitterenden naam van dit wapen. Mogt soms de kavallerie minder in de hand van den bevelhebber schijnen, of de tirailleur-liniën een enkel maal te vroeg op de vlakte komen, de artillerie was steeds op hare plaats; geen rots was onbeklimbaar, de beste positiën werden altoos gekozen, en men was soms verwonderd het vuur te zien openen van hoogten die nauwelijks voor ligte kavallerie bestijgbaar schenen. Met de meeste vlugheid voerden de manschappen de kommando's uit, waartoe welligt bijdroeg dat de sabels niet om het lichaam, maar aan den zadel bevestigd waren, terwijl die der stukrijders (2) aan den voorwagen werden gegespt.

Het is niet te ontveinzen dat de sterkte van dit wapen in een gedeeltelijk vlak en met goede wegen doorsneden land, te zwak is voor de dienst der vestingen en belegeringsparken, en ongenoegzaam zoude zijn tegenover eenen voorbe-reidden vijand. De plannen tot vermeerdering van dit korps zijn voor alsnog niet tot stand gekomen.

De hogere school voor de officieren der genie en artillerie, als ook voor die van den staf, bevindt zich te *Marienbergh*.

Er is eene commissie benoemd tot herziening van de exercitie-reglementen der infanterie. De kompagnies-kolonnen zijn nog niet in gebruik, even zoomin de verdubbelde rotten, welke nu gevormd worden uit het midden van het gedeployeerde bataillon, wanneer het vaandelrot vooruit marcheert en de nevenrotten volgen, terwijl de pelotons-kommandan-

(1) 199 Officieren, 54 civiele ambtenaren, 127 onder-officieren, 27 trompetters, 72 arbeiders, 3000 korporaals en manschappen met 220 stukken, als: Rijdende artillerie 36 stukken, veld-artillerie 96 stukken, voet-artillerie 88 stukken.

(2) Zal beteekenen de op den voorwagen zittende manschappen. (Redactie.)

(1) Stockholm, Orebro, Gothenburg, Linköping en Wisby op het eiland Gothland.

ten op hunne hoogte op de flank blijven. Zijn de bataillons op marsch, dan maken hunne pelotons de tirailleur-sectiën uit en marcheren als voorwacht; in bedekt terrein formeert zich de tirailleur-linie op één gelid.

Het leger ziet eene geheele uniform-verandering te gemeet, volgens het Pruisisch model, dat misschien eene verbetering, voorzeker geene verfraaijing wezen zal. Officieren en soldaten zijn zeer aan hunne uniform gehecht en zullen met smart van de grenadierschoeden scheiden, welke nog aan GUSTAAF ADOLF's tijd herinneren.

De kavallerie trok hare remonten in vroegere jaren uit Holstein, Denemarken, en vooral uit Meckelenburg; tegenwoordig worden alleen Zweedsche paarden bereden. Deze verbetering, zoowel in militaire administratie als in staathuishouding, heeft Zweden te danken aan de zorg welke OSCAR's koninklijken vader aan de paardenrassen besteedde. Reeds in 1812 werden dertig Oostersche hengsten en tweehonderd merries aan de stoeterijen toegevoegd; CAREL JAN XIV gaf bij die gelegenheid 150.000 Thaler, en zijne instellingen hebben zulke goede vruchten gedragen, dat thans de geheele kavallerie met inlandsche paarden bereden wordt.

De sterkte der ruitery, die geheel in verhouding staat tot het Indelta-leger, zou te gering zijn, indien de Bevaering opgeroepen werd. In tijd van nood zou dit wapen echter, zonder moeite tot 10.000 ruiters kunnen gebragt worden; groote spaarzaamheid was oorzaak dat de troepen te paard nog niet vermeerderden. De aankoop der paarden in de Vaerfaede, geschiedt door aanneming, jaarlijks 10 van de 100, tegen 190 guldens, zijnde omtrent dezelfde prijs waartegen de K. K. rijschool te Salzburg, de paarden voor de hoofd-officieren der infanterie aflevert. Deze manier van remontering schijnt hier de nadeelen niet te hebben, welke deze soort van handel gewoonlijk oplevert. Het lijf-regiment dragonders te Orebro, zal door weinigen in remontering overtroffen worden.

Zweden, en vooral het leger, is veel aan het tegenwoordige Koningshuis verplicht en erkent zulks dankbaar. De landbouw is verbeterd, zoodat er uitvoer plaats heeft, dáár waar men vroeger gebrek leed; de koophandel bloeit, in vergelijking met vorige tijden; in 1844 voeren meer dan 1600 Zweedsche schepen door de Sond; scholen zijn opgerigt; kazernen gebouwd als paleizen; voor het onderhoud gezorgd der invaliden te Ulrichsdal, en hospitalen gesticht, waarvan dat te Kungsholm het sieraad is der Stockholmer haven. — Het leger beminde BERNADOTTE, den grooten man, die zoo regt met den soldaat wist om te gaan, en wien het voorregt mogt

te beurt vallen, onder hen trouwe vrienden aan te treffen, als graaf BRAHÉ en den generaal CAMPS. Beide mannen volgden hunnen koning en veldheer na weinige maanden in het graf. Zeldzaam voorbeeld van gehechtheid; gelukkig voor- teeken voor de nieuwe dynastie, dat de vreemdeling, haar hoofd, eenen broederlijken vriend mogt vinden in den tegenwoordiger van het oudste Zweedsche adelhuis.

Ik heb oude officieren met geestvervoering hooren verhalen van 's Konings hooge gestalte, zijnen adelaarsblik en zijn vorstelijk voorkomen; met tranen in de oogen spraken zij van de laatste wapenschouwing, toen de nog zwartharige twee-en-tachtigjarige man, twaalf uren te paard zat en zich voor het laatst met de belangen des legers onledig hield. De soldaten erkenden zijne zorg, en, hoe ook door eenige onruststokers gedurende zijn leven belasterd, mogt zelfs Stockholm's burgerij een oogenblik wankelen — het leger bleef hem trouw, en dacht aan de woorden der Saga:

« Nog een ding, Prithiof! staat vast:

« Het oordeel over dooden.»

Bij 's Konings afsterven zweeg alle partijzucht; de rouw was algemeen niet uiterlijk, maar in de harten, en gedurende twee maanden was de gansche hoofdstad, van de geringste dienstbode tot de aanzienlijkste vrouw, in zwart gehuld.

Met diep ontzag rustte mijne hand op de doodkist van den buitengewonen man, die in vroeger eeuw als een tweeden ODIN zou vereerd zijn geweest. Zijne asch rust niet verre van die van GUSTAAF ADOLF, in denzelfden tempel.

Zal de kroon van Zweden in BERNADOTTE's stam voorterven, of weder in het huis van WASA teruggaan? Voor twee jaren was deze vraag nog van politiek belang; zij is echter beantwoord op eene wijze waaraan hier te lande niemand twijfelde. De WASA's zijn in Zweden vergeten; niet vergeten als historische naam, maar als hoop voor de toekomst; 's volks liefde is geheel op de familie PONTE-CORVO overgegaan. Als kroonprins noemden de Zweden OSCAR hunnen zoon, dien zij groot gebragt hadden, om zich van hem te laten regeren, en als Koning wordt hij aangebeden door de beide koninkrijken. Men kan zich eene grootsche bestemming niet waardiger voorstellen dan die van Koning OSCAR; in de kracht zijns ouderdoms, vol geest en leven, erfde Hij van Zijnen Koninklijken vader eene innemendheid die alles betoovert wat Hem nadert, en welke slechts nog één gekroond hoofd in die mate met hem gemeen heeft. Met een even gunstig gevolg legde hij zich op de kunst toe om te bevallen, als op de kunst van regeren; Hij weet zich

populair te maken, zonder iets onkoninklijks te doen, en munt evenzeer uit door een schitterend voorkomen, als door de eigenschappen van hart en ziel. Hij spreekt vele talen, is een uitstekend mathemater, chemist, goed teekenaar, en bemint hartstogtelijk de muziek. Vertrouwd met geschiedenis en staatswetenschappen, bestaat zijn' omgang alleen uit wetenschappelijke mannen, en aan het hoofd van het leger spreidt hij eene werkzaamheid ten toon, die niets onopgemerkt laat (1).

Gedurende ons verblijf te Gripsholm, behaagde het den Koning mij in persoon het eskader kanonneerbooten te doen bezigtigen, hetwelk deelgenomen had aan de groote manoeuvres en nu voor anker lag, niet verre van het koninklijk slot. Zweden bezit 250 van deze vaartuigen, die grootendeels om en bij Stockholm gestationneerd liggen, en geheel voor dit met meeren doorsneden land en ter verdediging der zoo eigenaardig gevormde kusten geschikt zijn. De vesting Waxholm, met 150 stukken bezet, kan door een gedeelte dier scheeren-vloot ondersteund, alle aanvallen der hoofdstad van de zeezijde afweren, te meer sedert de doorvaart aan den anderen kant, waar de ruïnen van Frederiksborg liggen, wijslijk gestopt is.

De regering gevoelde echter sedert lang behoefte aan eene sterke wapenplaats in het midden des rijks gelegen, waar, ingeval van tegenspoed, de overblijfselen eener armee konden verzameld en de oorlogskans op nieuw beproefd worden. Na veel nazoek, viel de keuze op *Vanaes*, een klein dorp in de nabijheid van het Wetter-meer, als de meeste voordelen voor eene militaire positie opleverende. Sedert twintig jaren is men werkzaam, zonder dat de bouw voltooid is. *Vanaes* zal eene vesting worden van den eersten rang, de grootste in Zweden. Driehonderd stukken geschut zijn voor de verdediging benoodigd, en een groot garnizoen zal ruimte vinden binnen de wallen. Deze plaats ligt op een schier eiland, door het meer omringd, en heeft met het vaste land alléén gemeenschap door eene smalle bogtige landengte. Ter eere van den regerende sovereign, werd in 1832 de naam van *Vanaes* in die van *Carlsborg* veranderd.

Ingeval van nood zou de schatkamer, het archief, en dat gedeelte der koninklijke familie, hetwelk niet aan het hoofd van het leger zich bevond, over *Westeras*, *Orebro* en

Askerssuno, in drie dagen van de hoofdstad naar dit paladium kunnen overgevoerd worden.

Het fort Kungsholm, met 200 vuurmonden gewapend, verdedigt den toegang tot de haven van Carlskrona. De stad zelve is met bijzondere zorg versterkt, onneembaar van den zee kant, en aan de landzijde moeilijk te naderen, zoowel door hare verdedigingsmiddelen, als door hare ligging op een eiland. Het is hier dat de lineschepen en fregatten der vloot voor anker liggen.

De vestingwerken van Gothenburg bestaan niet meer. Niet verre van de stad, aan den mond der Gotha-Elf, ligt nog het fort Elfsburg.

Christiaanstad in Schoonen, is de sleutel van die provincie van den kant van Denemarken. De vestingwerken zijn in den besten staat.

Landskrone, Malmae, Bohns-Joenköping en meer andere vestingen zijn, als tot verdediging des lands ongeschikt, gesloopt geworden. Aan den kant van Noorwegen bevonden zich geene vestingen; even zoo zijn de noordelijke provinciën zonder verdediging. *Hernösand* en *Ostersund* door de *Indals-Elf* vereenigd, zouden evenwel een' sterke linie kunnen formeren en het midden des Rijks volkomen dekken.

De Zweden bezitten eene goede stem. Bijzonder plegtig was het avondgebed der troepen bij het helderbrandend bivouacvuur, onder het hooge geboomte. De sergeant-majoor las gewoonlijk het gebed en het bataillon zong daarna een' psalm. Des avonds verzamelde zich het een of ander muzikkorps voor het koninklijk kwartier; zij speelden tot laat in den nacht en eindigden soms met een volkslied, wanneer alles medezong. « Één uur goede muziek doet mij de vermoeijenissen van den ganschen dag vergeten, » zeide de Koning eens. « Bij uw regiment is het muzikkorps zeker uitmuntend geoefend? » — Ik boog zwijgend, — wat kon ik antwoorden?

De Kroonprins ontving zijne opleiding van den luitenant *HAMILTON* en andere Zweedsche officieren, onder het toezigt zijns vaders; de prinses *EUGENIE* kreeg hare opvoeding van hare moeder, en het koninklijk gezin gaf hierin een hoog voorbeeld, dat door het gansche land gevolgd wordt. Weinige familiën vertrouwen de leiding der kinderen aan de vreemdelinge, die zoo dikwerf:

« Born in the Kitchen, in the garret bred, »

van de avontuurlijkste levenswijze tot deze zoo belangrijke betrekking opklommen.

De luitenant graaf *HAMILTON*, reeds vroeger bekend door de vertaling van een gedeelte van *VON KAÜSSLER'S Oorlogen*

(1) Het werk, reeds als Kroonprins geschreven: *Om Straff och Straffanstalten*, is in vele talen overgezet. Dezelfde vorstelijke hand schreef: eene Handleiding voor de Velddienst, en: een Leerboek voor de Korporaalscholen.

(1792—1813), heeft zich vooral in het vak van militair onderwijs verdienstelijk gemaakt, en zijn werk: *Gedachten omtrent Militair onderrigt* (1), bevat opmerkingen die eene diepe kennis verraden. Vroeger belast met een periodiek werk over de Krijgswetenschappen (2), heeft hij dezen arbeid moeten staken uithoofde zijner betrekking aan het paleis. De adjudant des Konings, de kolonel HASSELINS, heeft de leiding van dezen hoogstbelangrijken arbeid op zich genomen, en hoewel hij een der hoofdleeraars aan de Akademie was, vond hij nog tijd tot het uitgeven van een Handboek voor de Artillerie-kunst en een voor de kunst des Oorlogs.

De majoor LOVEN, een man van grondige militaire kennis, was een van de eerste voorstanders der gymnastische leer van den professor LING, en mede oorzaak van hare invoering bij de regimenten. Professor LING stichtte namelijk voor vele jaren eene school te Stockholm, die hij: Chemisch-Gymnastisch-Centraal Kranken-Instituut noemde; eene inrigting welke de proef des tijds doorstond en niets tegen zich heeft dan de geleerde naam. Volgens dit systema, naar hoogsteenvoudige grondregels, op chemie en anatomie gebouwd, worden ziekten door lichaams-bewegingen en oefeningen in haren voortgang gestuit en genezen. Professor BRANTING, LING's leerling, nam na diens dood het bestuur van het instituut op zich, en beijverde zich om deze gezondheidsleer toe te passen op de vorming en volmaking van den lichaamsbouw der jonge soldaten. De regering, oplettend geworden op 's mans bemoeijingen, vertrouwd eenige officieren aan zijne leiding, en dezen, bij de regimenten teruggekeerd zijnde, pasten zijne leer toe, van derzelve nut overtuigd. Gymnastische scholen zijn thans in alle garnizoenen ingevoerd, maar daar dezelfde middelen, zonder kennis toegepast, dikwerf geheel verschillende uitwerkingen kunnen hebben, zoo ontvangen de officieren, met het toezigt belast, alvorens de praktische lessen des professors te volgen, gedurende een jaar onderrigt in de Anatomie. De lessen der gymnastie, op deze wijze op den soldaat toegepast, zonder hem tot eenen kunstenaar te maken, en alléén op zijne gezondheid en lichaamsvorming werkende, brengen de schoonste uitkomsten te voorschijn.

De boeren in Zweden bouwen zelve hunne huizen en vervaardigen voor het grootste gedeelte ook het huisraad. De Wermlanders vooral zijn goede timmerlieden, de Smolanders zeer bruikbaar bij waterwerken, en de Dalecarliërs bekend

door hunne vaardigheid in metselwerk, in het aanleggen van fondamenteen en dammen. De regering heeft dezen natuurlijke aanleg reeds lang op prijs weten te stellen, en gebruikt het Indelta-leger tot het uitvoeren van werkzaamheden ten algemeenen nutte, als: het bouwen van vestingen, het aanleggen van wegen en kanalen, het droogmaken van moerasen. Elk regiment levert daartoe zijn bedrag, hetwelk onder kommando van eenige officieren in marsch-tenue, de ransel op den rug, zich ter aangewezenen plaatse begeeft. Jaarlijks levert het Indelta-leger drie à vierduizend man, zijnde omtrent het achtste van deszelfs sterkte, tot deze werkzaamheden.

Zoodra de soldaten ter bestemde plaats gekomen zijn, worden zij ter beschikking gesteld der ingenieurs, die hun den arbeid en hunne posten aanwijzen.

Elk man heeft zijne taak (*beting*), door den ingenieur bepaald. Hij ontvangt voor zijn werk een daggeld, geregeld naar den prijs der levensmiddelen en der landstreek waar gearbeid wordt. Deze toelage, door het Departement van Oorlog bepaald naar de graanprijzen der naastbij gelegene markt, is gewoonlijk van 8 tot 12 shillings banco (drie en vijf stuivers) voor de aangewezenen taak. Wil de soldaat daarboven arbeiden, dan kan hij, zonder bijzondere inspanning, dagelijks 7 en 8 stuivers verdienen, hetwelk hooger is dan het daggeld in de meeste provinciën des rijks. De manschappen verrigten deze dienst gaarne; zij schijnen het nut te gevoelen dat voor hen uit deze inrigting voortvloeit, zoowel voor hunne zedelijkheid, daar de liefde tot den arbeid wordt levendig gehouden, als voor hunnen materiëlen toestand, dien zij door zuinigheid verbeteren kunnen.

Gedurende den tijd dat de werkzaamheden duren, blijft de soldaat aan dezelfde discipline onderworpen als in het kantonnement of garnizoen. De tamboers duiden de werken aan; zij slaan taptoe en reveille. Des Zondags wordt de godsdienstoefening verrigt en inspectie gehouden over wapenen en kleeding.

Op deze wijze wordt Carlsborg gebouwd; en de reuzenarbeid van het Götha-kanaal is onder de regering des vorigen Konings door het Indelta-leger voltooid.

In Zweden heerscht veel gevoel voor de schoone kunsten; de muziek is bij het leger bijna algemeen, en vele officieren zijn meer dan gewone schilders. De kolonel SÖDERMARK is thans te Rome, om zich in het portretteren te volmaken en de bataille-stukken van den waardigen kapitein WETTERLING, zuiver en edel van teekening, verraadden door hunne troepen-ordening den kundigen artillerist.

Vele officieren leerden wij van nabij kennen, van velen

(1) *Tankar vörande Militär-Undervisningen*, 1842.

(2) *Krigswetenskaps-Akademien Handlingar*.

dier brave hooghartige mannen scheidten wij met smart. Allen ontvingen den vreemdeling met hartelijke voorkomenheid, en de onderscheiding, hem door hooggeplaatste personen be-
wezen, zal steeds met eerbiedige dankbaarheid in zijne her-
innering voortleven.

STERKTE VAN HET ZWEEDSCHE LEGER.

Vaerfvade of Werving (1).

<i>Genie.</i>	1° Genie-korps. »	370	
<i>Artillerie.</i>	1° Regiment Svéa (Zweden) (°)	1125	3000
	2° Gothland.	1125	
	3° Wenden	750	
			3370
<i>Kavallerie.</i>	1° Reg. lijfwacht te paard. (°)	438	1108
	7° Reg. huzaren des Kroonprinzen.	670	
<i>Infanterie.</i>	1° Lijfwacht (°)	902	2781
	2° Lijfwacht (°)	902	
	Lijf-militie.	70	
	27° Wermlandsche jagers.	673	
	29° Gothland.	223	
	23° Halland (kader).	11	
	Totaal der Vaerfvade.		7259

Indelta-leger.

<i>Kavallerie.</i>	2° Keur-dragonders (°)	544	3924
	3° Lijf-huzaren (°)	563	
	4° Smalandsche huzaren.	552	
	4° Huzaren uit Schoonen.	1073	
	6° Dragonders	1081	
<i>Infanterie.</i>	Jemtlandsche jagers.	109	14637
	3. Lijfgrenadier-korps (°)	757	
	4. 1 ^{ste} Grenadiers.	1539	
	5. 2 ^{de} Grenadiers (°)	1302	
	6. West-Gothland (°)	1100	
	7. Bat. Smolandsche grenadiers.	543	
	8. Regiment Upland (°).	1700	
	9. Skaraborg.	1600	
	10. Sudermanland.	1670	
	11. Kronoberg.	1320	
12. Jaenköping.	1571		
13. Dalecarlie.	1535		

Transportere. 18561

(1) De met (°) aangeduide regimenten, waren bij de groote manoeuvres tegenwoordig.

Transport. 18561

<i>Infanterie.</i>	14. Helsingie.	1415	14793
	15. Elfsborg.	1400	
	16. West-Gothland.	1502	
	17. Bohns.	1023	
	18. Westmanland (°)	1353	
	19. Westbothmie.	1130	
	20. Calmar.	1500	
	21. Norland.	1130	
	22. Wermland.	1190	
	23. Jemtland-jagers.	950	
24. Noord. Schoonen.	1100		
25. Zuid. Id.	1100		

Totaal der Indelta. 33354

Ver in Dalecarlie ligt Isala, waar GUSTAAF WASA voortvlugtig en vogelvrij verklaard, eene schuilplaats zocht tegen de hem zoekende Deenen. Als boerenknaap vermomd, nam hij dienst bij SOEN ELFSEN, de Jager, en dorschte in zijne schuur met maagden en knechten. SOEN ontdekte het geheim, maar getrouw hielp hij den jongen edelman verder door het met vijanden bedekte land. Een onbekende boerenhand sneed in den balk de woorden: « *Kong Josta har drosket här,* » (Koning GUSTAAF heeft hier gedorscht), en GUSTAAF de derde rigtte eenen gedenksteen op naast de boerenhuizinge, die destijds eenzaam in het bosch, thans in in het midden van het dorp ligt. HANS JANSSON, de afstameling van SOEN den Jager, bewoont dat huis met zijn huisgezin. Op de vraag: « Indien Koning OSCAR ooit verlaten aan uwe hut klopte, zoudt gij Hem ontvangen als oudtijds uw voorvader? » glinsterden de oogen van den ouden man, en de hand uitstreckende, zeide hij: « Wij allen beminnen onzen Heer Koning; kwam hij in gevaar, wij zouden ons opofferen als certijds onze vaderen. »

Nimmer zal Zwedens troon weder door vreemde overheersching vallen; maar mogt de Reus in het oosten, onder wiens vuist Finland reeds zucht, den arm verder uitstrekken, dan zou elke Zweed handelen zooals de oude JANSSON sprak; met vreugd trok het leger den gehaatten nabuur te gemoet en ieder soldaat werd een held als de *Inhérior* van weleer.

September 1845.

— — — — — GH.

DE JAGERS VAN ORLEANS.

(Vervolg van N°. 4 en slot.)

Ralliement op de reserve.

134) Wanneer dit kommando gegeven is, begeeft zich de kapitein schielijk bij de reserve; de officier welke haar kommandeert, neemt de eerste maatregelen tot het formeren van het carré, door regthoekig op het front, door de kwart-sectiën der vleugelflanken, te vormen en alles gereed te laten maken.

135) De uitgezwermde manschappen verzamelen zich groeps-gewijze, en wel in iedere groep op den man die het dichtst nabij het midden der halve sectie is. De groepen zoeken zich daarna zoo spoedig mogelijk in hare halve sectiën te vereenigen, door schuins regts en schuins links op elkander toe te loopen. De officieren en onder-officieren brengen ze onder het loopen in orde, en de kommandanten der halve sectiën dirigeren hunne onderhebbende afdeelingen op de reserve, evenwel zoodanig dat haar front schielijk vrij wordt. Zoodra zij er bij zijn aangekomen, wordt het reeds door de reserve begonnen carré voltooid, waarbij naar geene opvolging van nummers wordt gezien; ieder man plaatst zich naar mate hij aankomt, waar hij plaats vindt; maakt schielijk, zonder kommando vaardig, en vuurt ook zonder kommando; de reserve vuurt zoodra haar front gedemasqueerd is.

136) Wanneer eene alzo op den terugtogt zijnde halve sectie te veel door de kavallerie verontrust wordt, kommandeert de aanvoerder: *halt!* en laat schielijk eene digte ronde massa om zich sluiten (*un cercle compacte*); zoodra de vijand afluat, brengt hij zijne manschappen weder in orde en doet den terugtogt verder voortzetten.

137) De schielijke en volkomen formatie van het carré, is alleen door de koelbloedigheid en den ijver der officieren en onder-officieren te bereiken.

138) De kapitein zal, zoodra de vijandelijke kavallerie van hem afluat, trachten zich aan hunne aanvallen te onttrekken, hetzij door eene voordeelige, gemakkelijk te verdedigen positie, hetzij door den troep te bereiken waartoe hij behoort. Hij laat ten dien einde de kompagnie zich in sectie-kolonnen — met halve distantien — formeren en afmarcheren op de gewone wijze. De kommando's daartoe zijn: 1) *Formez la colonne.* 2) *MARCHE!*

139) Op het eerste kommando formeert zich iedere sectie op haar midden; de sectie die regts-om-keert gemaakt had, maakt zonder afzonderlijk kommando front. De guides be-

geven zich schielijk op de vleugels der sectiën, die van de tweede nemen de halve distantien van die der eerste; rigting en afstand tusschen de sectiën worden gedurende den marsch gewonnen. Wanneer deze voorbereidselen gemaakt zijn, kan de kapitein de kompagnie in elke willekeurige rigting bewegen.

140) Wanneer deze beweging in den terugtogt moet geschieden, dan kommandeert hij: 1) *En retraite.* 2) *MARCHE!* (of *pas gymnastique = MARCHE!*)

141) De kolonne maakt nu dadelijk regtsom-keert en treedt aan. De kapitein kommandeert daarop dadelijk: 3) *Guide à droite* (of *à gauche!*)

142) Hij geeft aan den guide van het hoofd der kolonne de rigting aan; de kolonne marcheert in die rigting; de guides houden naauwkeurig hunnen afstand en de manschappen hunne rigting.

143) Wordt de kolonne op nieuw door de kavallerie bedreigd, dan kommandeert de kapitein: 1) *Formez le carré,* 2) *MARCHE!*

144) Daarop maakt de kolonne terstond halt, de eerste sectie front, en de kwartsectiën van de vleugels der beide sectiën vormen dadelijk, door zich regthoekig op de frontlijn te formeren, de flanken van het carré, het front naar buiten. De officieren en onder-officieren verbeteren schielijk en zonder geraas de hier of daar voorgekomen misslagen.

145) Wanneer de kolonne zich voorwaarts moet bewegen, kommandeert de kapitein: *Formez la colonne!*

146) De uitvoering geschiedt als in n°. 139.

147) Daarop kommandeert de kapitein: 1) *En avant.* 2) *MARCHE* (of *pas gymnastique = MARCHE!*) 3) *Guide à droite* (*à gauche*).

148) Op het tweede kommando stelt zich de kolonne in beweging, op het derde neemt alles de voeling naar de zijde van den guide

149) Wanneer de kolonne zich regts of links begeven moet, geschiedt dit nooit door eenen flankenmarsch (door regts- of links-om), maar door schielijke zwenking der kolonne in de aangegeven rigting.

150) Uit zulk eene sectie-kolonne op halve distantie, waarbij de regter vleugel of de 1^e sectie aan het hoofd is, kan de tirailleurlinie ontwikkeld worden, door de directie van het hoofd der kolonne op de reeds bekende wijze te doen voortgaan en uit het midden te ontwikkelen, of — wat ook geschieden kan — door de sectie van den staart der kolonne voor te trekken, en de eerste tot reserve te bestemmen. Wanneer het laatste geschieden moet, kommandeert de ka-

pitein: 1) *Deuxième section en tirailleurs.* 2) *Sur la file du centre à vingt pas.* 3) *MARCHE!* (of *pas gymnastique = MARCHE!*)

151) Op het eerste kommando waarschuwt de kommandant der eerste sectie zijne manschappen dat zij stil moeten blijven staan; de halve sectie-kommandanten der tweede sectie begeven zich voor het midden van hunne onderhebbende afdeelingen; de vijfde sergeant plaatst zich een pas voor het midden der tweede sectie.

152) Op het tweede kommando kommandeert de regter halve sectie-kommandant van de tweede sectie: *Demi section par le flanc droit!* de kommandant der linker: *Demi section par le flanc gauche!*

153) Op het kommando *MARCHE!* stellen de beide genoemde sectiën zich dadelijk in tegenovergestelde rigtingen in beweging; zoodra zij de eerste gedemaskeerd hebben, maken zij ieder, op het kommando van hunnen kommandant, de regter links-, de linker regtsom, gaan dan regtuit, en lossen zich, zoodra zij ter hoogte van de eerste sectie zijn, op het kommando hunner kommandanten: *En tirailleurs = MARCHE!* schielijk in eene tirailleur-linie op, waarbij de regter vleugelgroep der tweede halve sectie de basis uitmaakt. De vijfde sergeant geleidt deze groep in de hem aangegevene rigting.

154) Op dezelfde wijze geschiedt de ontwikkeling uit de flank. De beide halve sectiën trekken achter de voor haar staande eerste sectie weg, gaan eenige passen voorbij haar alignement en ontwikkelen zich dan naar de vroeger gegevene voorschriften.

155) Wanneer de kapitein het *en tirailleurs* opgeloste peloton, op het bataillon wil verzamelen, dan kommandeert hij: *Ralliement sur le bataillon!*

156) Op dit kommando snellen zoowel de tirailleurs als de reserve, zoo schielijk mogelijk het bataillon demaskerende, naar die intervallen waar zij het dichtst bij zijn, loopen er door en verzamelen zich dan achter het bataillon.

157) Zoodra de sectiën het opsluitend gelid voorbij zijn, vallen zij dadelijk, op het kommando van hunne kommandanten, in den gezwinden pas en plaatsen zich achter den regter of linker vleugel van het bataillon, 10 passen achter het opsluitend gelid, welke plaats zij slechts op bijzonder bevel verlaten.

158) Wanneer op deze wijze verscheidene sectiën achter een' en denzelfden vleugel des bataillons, of achter eenig dekend voorwerp vereenigd mogten zijn, dan formeren zij zich daar altijd in kolonne, met halve distantie of gesloten, naar gelang der omstandigheden.

159) Heeft het bataillon, waarop zij zich verzamelen, het carré geformeerd, dan dirigeren de kommandanten der sectiën en halve sectiën hunne afdeelingen naar de achterflank van het carré, welks hoeken zich openen om hen door te laten; zoodra zij binnen in het carré zijn, plaatsen zij zich achter de voorflank, met sectiën in gesloten kolonne.

160) Wanneer het bataillon waarop de tirailleurs zich verzamelen, in kolonne opgesteld en voornemens is het carré te formeren, dan moeten zij zich op dezelfde wijze als in de vorige paragrafen is voorgeschreven, maar achter het midden der 3e divisie formeren, en op het kommando: *Formez le carré = MARCHE!* vooruitrukken en achter de hoornblazers opsluiten.

161) Wanneer tirailleur-sectiën, die achter de vleugels van het bataillon verzameld staan, op nieuw moeten uitzwermen, gaan zij, op het daartoe gegeven signaal, dadelijk door regts- en links-om te maken, om de vleugels henen, en ontwikkelen zich links en regts voor het front van het bataillon.

162) Wanneer tirailleur-sectiën of halve sectiën zich in de carré's of kolonnes bevinden, of zich daaruit weder *en tirailleurs*, moeten ontwikkelen, dan trekken zij door regts- en links-om te maken, zijwaarts uit, maken front naar voren, zoodra zij de kolonne of het carré gedemaskeerd hebben, en breiden zich uit, die van den regter vleugel op het regter vleugelrot links, die van den linker vleugel op het linker vleugelrot regts.

Verzameling (*rassemblement.*)

163) Een *en tirailleurs* opgelost peloton, verzamelt zich, wanneer het niet meer behoeft te vreezen verontrust te zullen worden. Het verzamelen geschiedt gewoonlijk met den gezwinden pas.

164) Wanneer de kapitein de tirailleurs op de reserve wil verzamelen, dan kommandeert hij: *Rassemblement sur la réserve!*

165) Op dit kommando verzamelen zich de tirailleurs groeps-gewijze (met vieren); de manschappen van het eerste gelid plaatsen zich achter die van het tweede, en iedere groep gaat op de reserve aan, waar elk zijne plaats inneemt; is het peloton geformeerd, dan marcheert het naar zijn bataillon terug.

166) Het kan voorkomen, dat men de tirailleurs op het midden of op een der vleugels moet verzamelen, en dat dit geschieden moet terwijl men juist in marsch is, of wel dat alles op de plaats stil staat.

167) Wanneer het verzamelen op het midden gedurende

den marsch geschieden moet, dan kommandeert de kapitein: *Rassemblement sur le centre.*

168) Op dit kommando blijft de guide van het midden regtuit marcheren; de man uit het eerste gelid van het rot van directie volgt hem, en diens achterman plaatst zich achter dezen; de beide andere kameraden van dezelfde groep, even als alle overige manschappen welke links daarvan staan, brengen den linker schouder voor, en sluiten, door een schielijker pas aan te nemen en daarbij langzamerhand de groepen te herstellen, aan de middelste groep aan; de regts staande manschappen handelen omgekeerd; allen nemen het geweer over (op den regter schouder) naar gelang zij bij den rigtingstroep aankomen.

169) Het verzamelen op een' der vleugels geschiedt op dezelfde wijze.

170) Eene terugtrekkende linie verzamelt zich volgens dezelfde grondbeginselen, maar de manschappen van het eerste gelid stellen zich daarbij achter die van het tweede.

171) Wanneer de kapitein zijne tirailleurs verzamelen wil op de lijn welke zij bezet hebben, alzoo wanneer zij op de plaats stilstaan, dan geschiedt dit op hetzelfde kommando, door regts- en links-om te maken; de troepen trekken gedurende deze beweging uit de flank te zamen en sluiten achtereenvolgens aan de groep aan, die den grondslag uitmaakt. Naarmate de manschappen hierbij aankomen, nemen zij het geweer in den arm.

Vijfde Artikel.

Deployment van een bataillon en tirailleurs, en de verzameling daarvan.

172) Veronderstellende dat de kommandant van een in linie staand bataillon, het op den regter vleugel van het zesde peloton *en tirailleurs* wil doen uitzwermen, en de drie eerste pelotons *en réserve* houden, dan zal hij den adjudant, den adjudant-onderofficier en den kommandant van het reserve-peloton (den oudsten pelotons-kommandant) daarvan verwittigen, terwijl hij aan den eersten de directie aangeeft welke hij aan de tirailleur-linie geven wil en het punt hetwelk de regter vleugel van het zesde peloton, als punt van directie moet nemen; en den laatsten, den kommandant der reserve, bepaalt hij de plaats waarhenen hij die brengen moet.

173) Daarop kommandeert de bataillons-kommandant: 1) *Premières (ou deuxièmes) sections en tirailleurs.* 2) *Sur la droite du sixième peloton à cent pas.* 3) *MARCHE! (ou pas gymnastique = MARCHE!)*

174) Op het tweede kommando voeren de kommandanten van het 5e en 6e peloton de voorbereidende maatregelen uit, om hunne eerste sectiën te doen uitzwermen — die van het 6e op het regter, die van het 5e peloton op het linker vleugelrot.

175) De kommandant van het 4^e peloton laat het regtsom, de kommandanten van het 7^e en 8^e laten ze linksom maken.

176) Op het kommando *MARCHE!* treedt alles aan. Het 6^e en 5^e peloton ontwikkelen zich dadelijk; de guide van den regter vleugel van het 6^e peloton, gaat op het punt van directie aan, dat de adjudant hem heeft aangewezen.

177) De pelotons die regts- en linksom gemaakt hebben, gaan op eene rechte lijn voort; het 4^e peloton neemt 100 passen intervallen van het 5^e (van het linker vleugelrot af gerekend) en laat dan zijne eerste sectie op het linker vleugelrot uitzwermen. Het 7^e en 8^e peloton nemen dezelfde intervallen, en wel het 7^e 100 passen van het eerste rot van het 6^e, het 8^e 100 passen van het eerste rot van het 7^e peloton.

178) De guides, welke de rotten moeten geleiden, waarop de troep zal uitzwermen, moeten er zorgvuldig voor waken, ze juist op den laatsten man van het voorgaande reeds ontwikkelde peloton te geleiden, of wanneer dit nog niet ontwikkeld is, de daartoe benooodigde ruimte naauwkeurig af te meten en daarnaar de plaats voor hunne eigene ontwikkeling te zoeken. — De pelotons nemen, naar mate zij in de linie aankomen, de rigting van de reeds daarin staande pelotons aan.

179) De adjudant en adjudant-onderofficier, welke mede vooruit zijn gegaan, volgen de oplossing, de een naar den regter, de ander naar den linker vleugel; is deze voleindigd, dan begeven zij zich bij den bataillons-kommandant en houden bij hem hunne plaats.

180) De reserven der pelotons nemen de volgende stelling: de reserve van het 6^e peloton 150 passen achter den regter vleugel daarvan; de vereenigde reserven van het 4^e en 5^e peloton achter de tusschenruimte die de tirailleurs dier beide pelotons van elkander scheidt, maar 30 pas meer vooruit dan de reserve van het 6^e peloton (dus 120 passen achter de linie); de reserve van het 7^e en 8^e peloton, eveneens vereenigd, achter de intervallen harer tirailleurs, maar 30 passen meer terug dan die van het 6^e peloton (dus 180 passen achter de linie).

181) De officier, welke de reserve-pelotons (1^e, 2^e en 3^e) kommandeert, laat dezen, zoodra hij het bevel van den bataillons-kommandant heeft bekomen, 30 passen teruggaan,

pelotons-kolonne op sectie-distantie formeren, en voert deze kolonne dadelijk op het hem aangewezen punt.

182) De bataillons-kommandant bestuurt de uitzwerming in haar geheel, en begeeft zich, zoodra zij voltooid is, naar dat punt achter de linie, van waar hij alle deelen goed kan overzien en de bewegingen leiden.

183) Wanneer de ontwikkeling, in plaats van voorwaarts, uit de flank moet geschieden, dan zouden het 6e en het 5e peloton 8 à 10 pas vooruit gaan, en daarop, het een op het regter, het ander op het linker vleugelrot, op voorschrevene wijze uitzwermen. Ieder van de andere pelotons zou (door regts- en linksom te maken) uit de flank afmarcheren, en zoodra het laatste rot van het voorgaande peloton (dat dan reeds ontwikkeld was) zijne tusschenruimte gewonnen had, halt houden en daarop eveneens uitzwermen.

184) Tot hiertoe was het bataillon in linie staande aangenomen. Wanneer het in kolonne stond, zou het zich op dezelfde kommando's en naar dezelfde grondregelen moeten oplossen.

185) Wanneer de ontwikkeling uit de kolonne voorwaarts geschieden moet, dan plaatst zich het peloton van directie, zoodra het buiten de kolonne (*démasqué*) is, 8 à 10 passen voor het hoofd der kolonne en zwermt op het aangeduide rot uit. De andere pelotons nemen hierop regts en links van dit den bepaalden afstand aan en zwermen uit, zoodra deze afstand gewonnen is.

186) Moet daarentegen de uitzwerming uit de flank geschieden, dan zou het peloton van directie zich eveneens aan het hoofd der kolonne plaatsen, en van daaruit op het aangewezen rot en naar de bepaalde zijde uitzwermen. De andere pelotons zouden door regts- en linksom te maken, in de nieuwe lijn inrukken, gedurende den marsch den bepaalden afstand van het reeds staande peloton winnen, en naar gelang van dien zich ontwikkelen.

AANMERKINGEN.

187) De stelling der reserven, volgens n°. 180 en 181, is aldus bepaald, opdat zij zich bij het ralliement wederkeerig zouden kunnen ondersteunen, zonder elkander evenwel te hinderen, en men heeft de neven elkander staande pelotons vereenigd, vooreerst om het getal der echelons te verminderen, en ten tweede om ze meer kracht te geven.

188) Daar de echelons zoowel regts als links gevormd kunnen worden, zal de bataillons-kommandant, eer hij de verspreiding doet beginnen, den kapitein met de bestemming dezer echelons bekend maken.

189) Daar de karabiniers eene eigene wapening hebben, worden zij tot een bijzonder doel *en tirailleurs* verspreid.

Ralliement.

190) De bataillons-kommandant verzamelt zijn bataillon op dezelfde kommando's die voor het verzamelen van een peloton zijn voorgeschreven, en beschikt zoodanig over zijne reserve, dat er iedere beweging behoorlijk door beschermd wordt.

191) De *en tirailleurs* opgeloste pelotons verzamelen zich *en carré* op hunne reserven; iedere dubbele reserve vormt de voorflank van het *carré* en trekt dadelijk de halve sectiën der vleugels regthoekig tot vorming der zijflanken terug; de eerstaankomende *tirailleurs* sluiten aan deze laatsten aan en voltoojen de zijflanken; de overigen plaatsen zich aan den staart en vormen de achterflank van het *carré*. — De officieren en onder-officieren regelen deze formatie, door de manschappen, naar gelang zij aankomen — zonder op de oorspronkelijke rangschikking te letten — schielijk op twee gelederen te plaatsen en ze naar buiten front te doen maken.

192) Zoodra het ralliement voltooid is, moeten de kommandanten der *carré's* ieder gunstig oogenblik, dat de kaval-lerie hen laat, ten nutte maken, om, hetzij de reserve van het bataillon (de hoofdreserve), hetzij eene positie, die hun eenige zekerheid aanbiedt, te bereiken. Zij formeren ten dien einde hunne afdeelingen in kolonne, behouden deze formatie gedurende den marsch en stellen zich slechts bij naderend gevaar weder in *carré* op, na halt gemaakt te hebben.

193) Naarmate de pelotons de hoofd-reserve naderen, nemen zij hunne oorspronkelijke rangschikking weder aan, nemen evenwel, welk ook hun nummer moge zijn, in de kolonne hunne plaats achter de reeds geformeerde, stilstaande pelotons.

194) De reserve van het bataillon formeert het *carré*, wanneer zij door kavallerie wordt bedreigd.

Van de hoornsignalen.

Deze worden in twee soorten verdeeld:

a) Algemeene, b) manoeuvreer-signalen.

Tot a behooren 21 signalen: generale marsch, vergadering, *rappel*, vaandelwacht, *pas de route*, gezwinde pas, *pas gymnastique*, reveille, taptoe (*retraite*), de ban, de kerkmarsch, de afslag (*berloque*), de roep voor de hoornblazers, appel, *coup de langue*, voor het rapport, voor de soep, voor het licht uitdoen, voor geneeskundige visitatie.

Tot *b* behooren 24 signalen: Geeft acht, bataillons-marsch (hetzelfde voor alle bataillons, maar voor ieder afzonderlijk met een bijzonder refrein), kompagnies-signalen, met het volgende onderscheid: 1°, 2°, 3° en 4° kompagnie hetzelfde signaal, maar voor ieder een bijzonder refrein; — 5°, 6° en 7° kompagnie: hetzelfde signaal voor deze drie, maar voor ieder een afzonderlijk refrein; — carabinieri (*sonnerie des grosees carabines*), sabel op den loop, *pas gymnastique*, het loopen, uitzwermen, voorwaarts, terugtrekken, halt, regtsom, linksom, vuren, ophouden met vuren, regts zwenken, links zwenken, nederliggen, opstaan, met vieren verzamelen, ralliement op het midden, ralliement op de reserve, ralliement op het bataillon, verzameling op het bataillon.

ALGEMEENE AANMERKINGEN.

De ondervinding heeft geleerd dat de hoornsignalen, in bedekt terrein, of bij een levendig vuur, ook bij ongunstigen wind, niet altijd door de tirailleurs gehoord worden. Voor zulke zeldzaam voorkomende gevallen, moeten de officieren en onder-officiieren zich van een fluitje bedienen, om onder alle omstandigheden in verbinding te blijven met hunne tirailleurs.

Voor dit fluitje bestaan vijf signalen: 1) Geeft acht (een lang aangehouden toon); 2) Voorwaarts (4 stooten); 3) Halt (nabootsing van het hoornsignaal voor halt); 4) Terugtrekking (nabootsing van het hoornsignaal); 5) Verzamelen (verscheidene scherp en versneld geblazen stooten).

Wij moeten nu nog melding maken, als iets dat tot de taktische vorming behoort en wezenlijk noodzakelijke middelen zijn van het schijfschieten en de gymnastische oefeningen, beiden met even grooten ijver en even goed gevolg geoeffend.

Wat vooreerst het schijfschieten aanbelangt, dit geschiedt volgens de grondbeginselen, welke de in 1842 te Vincennes opgerigte *école de tir* heeft bepaald, en die uit de daar gevormde instructeurs, bij alle bataillons even geschikte onderwijzers heeft gezonden. De resultaten in die school bereikt, hebben de meening: dat de Franschman geen goede schutter was, dat hem den aanleg daartoe ontbrak, geheel gelogenstraft, en hetgeen sedert in dit opzigt door de jagerbataillons uitgevoerd is geworden, moet ieder met hooge achting voor dit korps vervullen. Hoe de officieren en onder-officiieren theoretisch en praktisch, zoowel tot deugdelijke onderwijzers, als tot goede schutters gevormd worden, is

reeds vroeger opgegeven. Wij moeten dus nog alleen vermelden, hoe aan de manschappen, door grondig onderrigt in de theorie van het schieten, door de dikwijls herhaalde mikoefeningen met en zonder machine, door het schatten van afstanden, enz., een goed voorbereidend onderrigt gegeven wordt, hetwelk des te beter vruchten op de schietplaats zelve draagt, daar het nergens aan lust en ijver ontbreekt, en ook van de zijde der chefs geen middel verzuimd wordt, om den soldaat op te wekken en aan te moedigen. — Er wordt gevuurd in alle jaargetijden en met alle afwisselingen, die in den oorlog zelve voorkomen, op vaste en beweegbare schijven, op geheel vrije en gedeeltelijk bedekte terreinen, stilstaande of in beweging, knielende, liggende, met en zonder steun voor het geweer, meestal in oorlogs-marschentue, met volle bepakking. — Goed schieten op ver verwijderde voorwerpen is ook hier de hoofdzaak van den jager. Waar het infanterie-geweer ophoudt bruikbaar te zijn, vangt de eigenlijke werkkring voor de buks eerst aan, en men heeft haar in Frankrijk eene zoodanige constructie weten te geven, dat die kring eene grootere uitbreiding verkregen heeft, dan ergens elders. Wien zal het niet verbazen, wanneer hij — van geloofwaardige ooggetuigen — hoort verzekeren, dat van 100 kogels, in het avanceren van 900 tot op 600 passen, 43 de schijf, en van 100, op een, op de maat van den snellen draf bewogen ruiters-figuur (1), op 300 passen afgeschoten kogels, 39 die figuur getroffen hebben. *Als een groot argument voor onze bewering, dat de jagers van Orleans eenen gewigtigen invloed op de infanterie uitoefenen, moge hier gezegd worden, dat de linie-infanterie zich de bekwaamheid in het schieten van de jagers tot voorbeeld stelt, en dat zij op de afstanden, waarop haar geweer gebruikt kan worden, de grootst mogelijke zekerheid zoekt te verkrijgen.*

Wanneer wij zoo den jager eene groote deugdelijkheid toekennen, als geoeffend tirailleur, als palstaand linie-soldaat, als onvermoeid voetganger, en als niet buiten adem te brengen hardlooper, dan hebben wij daarin eigenlijk reeds zijne *gymnastische vorming in den hoogsten graad* moeten erkennen, en wij zullen er naauwelijks behoeven bij te voegen, dat hij in de kunsten der gymnastiek, in het klimmen, springen, enz., niet minder geoeffend is, dan in die van de kampplaats, en in beiden alles uitvoert, wat men slechts van den soldaat vergen kan. — Men laat het hier evenwel niet berusten bij de spring- en klimoefeningen van de gym-

(1) Op de beweegbare schijf is het gewone doel voor den jager een Bedouin te paard — zeer natuurlijk, daar dit de eerste vijand is, waarmede hij werkelijk te doen heeft.

nastiek, men toont den manschappen ook daadwerkelijk het nut daarvan uit een militair oogpunt, daar men ze schansen doet bestormen, wallen en muren beklimmen, grachten overspringen of op smalle balken en planken laat overtrekken; eene toepassing, die de oorlog zoo vaak verlangt, en die men, onbegrijpelijkerwijze, elders den soldaten zoo weinig, of in het geheel niet leert, hoewel het aan gelegenheid daartoe toch wel nergens ontbreekt!

Wel niet tot de gymnastische of taktische, maar toch tot de militaire praktische vorming behooren nog de oefeningen in den schansbouw, in de daarstelling van blokhuisen, veldhaarden en kookgaten, in het aanmaken van fachinen, schanskorven, enz., welke oefeningen de daarin geoefende soldaten te velde des te bruikbaar maken, en die men ook in andere legers zoo geheel verwaarloost, dat noch officieren, noch soldaten er de zaak zullen weten aan te grijpen, wanneer daarvan eenmaal gebruik zal moeten gemaakt worden.

Om de maat van veelvuldige bruikbaarheid vol te maken, leert men de soldaten der karabinier-kompagniën ook nog het geschut bedienen, tot welk einde ieder bataillon van eenige exerceer-stukken voorzien is. Hoe nuttig zich daardoor de karabiniers in en voor belegerde vestingen, zelfs te velde kunnen maken, valt van-zelve in het oog; ook is het klaar, dat het gevoel van eigenwaarde van deze manschappen en hun zelfvertrouwen klimt, naar mate zij hunne militaire bruikbaarheid zien toenemen en zij daardoor anderen overtreffen.

B. THEORETISCHE VORMING.

Wij hebben vroeger reeds gezegd, dat aan den bataillons-kommandant de verpligting is opgedragen, om zijne officieren theoretisch te onderwijzen in alle takken wier praktische uitvoering van hen geveerd kan worden, en dat hij hen ten dien einde zoo dikwijls verzamelen kan, als hij noodzakelijk oordeelt. — Hoezeer den officier van menig ander leger het idee ook moge tegenstaan, om zich, nadat hij lang de school verlaten heeft, nog eenmaal neder te zetten, om den docerenden majoor opmerkzaam aan te hooren, en hem, op het gevraagde, antwoord te geven, zoo moeten wij ons toch voor de zaak *zelve* verklaren, al keuren wij den vorm niet geheel goed. De hoofd-officier die genoodzaakt is, zich met het theoretisch onderwijs zijner officieren bezig te houden, wordt daardoor tevens genoodzaakt, altijd met zijn' geest werkzaam te zijn. Als onderwijzer van beschaafde mannen, zal hij daartoe al zijne krachten moeten inspannen,

om, zoowel als zijne autoriteit in de dienst, ook zijne verstandelijke autoriteit ten hunnen opzichte te bewaren, en ook in deze betrekking die superioriteit te behouden, welke zijn rang en zijne dienstjaren hem reeds buitendien verzekeren. Door tot zulke toehoorders te spreken, zal hij de gemakkelijheid verkrijgen om zich vrij, verstandig en verstaanbaar uit te drukken, en dan ook zooveel te beter voor zijn bataillon weten te spreken, wanneer het er op aankomt, en anders wanneer hij moet of wil. — Hij zal daarenboven, door dusdanige bezigheid met zijne officieren, hen in hunne verstandelijke bruikbaarheid, in hunne denkwijze, in hun oordeel, in hunne verschillende meeningen beter leeren kennen, dan wanneer hij ze alleen op de exercitieplaats, of nu en dan in een gesloten of publiek gezelschap ziet; hij zal ieder afzonderlijk beter kunnen beoordeelen, juister kunnen zijn in het stellen der conduite-lijsten of andere rapporten over zijne officieren, in voorkomende gevallen den verdienstelijken mangemakkelijker uit de massa weten te vinden, en het talent beter te kunnen doen uitkomen. De ondergeschikte, daarenboven, wordt door een onderwijs, dat op kennis van zaken en langdurige ondervinding gegrond is, spoediger en beter rijp voor zijne zaak, dan wanneer men het aan hem-zelf overlaat, hoe hij zich de menigvuldige bekwaamheden eigen zal maken die zijn beroep vorderen, en waartoe op de school meestal slechts de eerste grond, dikwijls zelfs in het geheel geen grond gelegd wordt. Mannen van talent, beziel met eenen krachtigen wil en een sterk gevoel van pligt, zullen, wel is waar, op den weg van eigen studie evenveel, ja zelfs meer kunnen leeren, dan onder den kathedraal des majoors; doch hoevelen zijn er onder de jongere officieren, die van het begin af aan, niet dien waren ernst, dien brandenden ijver, die strenge wijsbegeerte toonen, en die, in plaats van zich met de instructiën van de dienst en met de grond- en leerstellingen van hun vak, zich liever bezighouden met het lezen van laffe romans, met de fijnheden van het kaartspel, of met den schuim der champagne-glazen en de regels van de conversatie der salons?

Evenzeer als de chef door dit onderrigt zijne officieren het best kan leeren kennen, en ook door de betrekking van onderwijzer, in welke hij tot hen komt, het gemakkelijkste hunne vriendschap en hoogachting verwerft, zoo ook verwerft zich, omgekeerd, de goede onderwijzer schielijk de liefde en de achting van den leerling, en waar eene zoodanig wederkeerige betrekking tusschen onderwijzer en leerling, tusschen superieuren en inferieuren, bestaat, daar is het voordeel gesteld met den gemeenschappelijken werkkring

waarin zij zich moeten bewegen. — Het is waar dat er ook verkeerde gevolgen uit kunnen voortvloeijen. De staf-officier bezit b. v. het talent niet van onderrigt te geven, of, wat nog nadeeliger is, het ontbreekt hem-zelfen aan grondige kennis. Dan zal het onderwijs niet alleen geen goede vruchten dragen, maar de nevel waarin de superieur zich buiten de leerzaal hullen kan, zal daar binnen maar al te schielijk geheel en al verdwijnen. Zulk een hoofd-officier zou zich evenwel tegenwoordig niet lang in zijne betrekking kunnen staande houden, en men zou reeds om die reden de invoering van zoodanig onderrigt wenschen, overal waar het niet bestond; men heeft dan een middel, en wel een onfeilbaar middel te meer, om de regte waarde van eenen hoofd-officier te beoordeelen.

De vorm echter van dit onderwijs moest anders zijn dan bij de Franschen. De duitsche officierkorpsen worden niet, zooals het fransche, voor een groot gedeelte uit het onder-officierskader aangevuld; zij kennen den toon niet waarin in Frankrijk de meerdere tot zijnen mindere spreekt, de wijze niet waarop in het algemeen de laatste behandeld wordt. Met hunne begrippen van de waardigheid van hunnen stand, zou eene wijze van onderrigt strijden, waarmede de mondelinge vragen en antwoorden gepaard gaan; zij zouden het voor vernederend houden, wanneer zij, even als de onder-officiëren en soldaten, den majoor hunne les moesten opzeggen en op zulk eene wijze den inspecteur hunne kennis blootleggen. Daarom zouden hier slechts uren van gemeenschappelijk onderwijs gepast zijn, waarin uit de voordragt van den chef, de wederkeerige beoordeeling van het behandelde thema, de wisseling van gedachten daarover, tusschen onderwijzer en leerling volgde, of enkel eene voordragt van den chef en schriftelijke bearbeiding van opgaven, die daarop betrekking hebben, van de zijde der leerlingen. Zoodra de voordragt op het gebied van de velddienst komt, moest de gehoorzaal ook op het open veld worden verplaatst, opdat op de theorie dadelijk de praktische toepassing kan volgen; evenzoo bij ander onderrigt, wier praktische uitvoering niets in den weg staat.

Na deze uitweiding, welke men ons, om het gewigt van het onderwerp, zal ten goede houden, keeren wij terug tot ons eigenlijk thema, de theoretische vorming van de jagers van Orleans. Even als het onderwijs der officieren in de handen van den bataillons-kommandant berust, zoo zijn de adjudanten de instructeurs der onder-officiëren. Het onderwijs der laatsten is tweeledig: Vooreerst een gewoon school-onderwijs, waarin zij, zooveel als noodig is, hunne kennis

voltoojen in het lezen, schrijven en rekenen, vervolgens in de taalkunde, rekenkunst en wiskunde, de geographie en de militaire geschiedenis des vaderlands, verder in de administratie, het vervaardigen van lijsten, rapporten en korte dienstmeldingen worden geoefend; en ten tweede theoretisch onderwijs over alle onderwerpen, die op de dienst in het algemeen, en de dienst des jagers in het bijzonder, betrekking hebben. Het onderwijs strekt zich ook uit tot hetgeen de onder-officier van het vak der artillerie en der fortificatie dient te weten, als ook het opnemen en teekenen van een terrein, in zoo verre dit praktisch door den jager kan worden uitgevoerd.

De manschappen, die allen bij hunne indiensttreding moeten kunnen lezen en schrijven, worden door geschikte onder-officiëren, onder het opzigt van officieren, daarin verder onderwezen, en bekomen ook in alle takken van de dienst het noodige theoretische onderrigt.

Zoo zien wij dan de jagers van Orleans in alle opzigten naar den prijs der volkomenheid dingen. Voortreffelijk in hunne organisatie, van een allerbruikbaarst materieel voorzien, met den besten geest beziel, in verschillende opzigten uitmuntende door groote geschiktheid en bijzondere bruikbaarheid voor hunne speciale bestemming — moeten zij wel dien prijs behalen.

Militärische Briefe

EINES

VERSTORBENEN

AN

SEINE NOG LEBENDEN FREUNDE.

DRIE EN TWINTIGSTE BRIEF.

Olympus, den 13^{den} September 1835.

De afgestorvene wordt bij MINERVA ontboden, om zijne meening opens het verlicenen van de drukpersvrijheid te uiten. — Woordenwisseling hierover tusschen MINERVA en MERCURIUS. — Onderzoek en beschrijving van een werktuig, hetwelk de waarheid aan den dag moet brengen. — Gebruik er van om de verschillende ingezondene meeningen voor en tegen de drukpersvrijheid te onderzoeken. — Resultaten. — Waarom de ossen op Tenare berceesd zijn voor de vrijheid van drukpers. — Bijzondere meening van CHARON. — Eene geteutenis op Tenare.

Sedert ik mijn tweede olympisch tijdvak ingetreden ben, geniet ik, wel is waar, menig voorregt, maar wordt mij ook zóóveel opgedragen, dat mij geen tijd genoeg overblijft, om u alles te berigten wat voor u van belang kan zijn, en in

het algemeen, u, aardbewoners, kan medegedeeld worden. Het menigvuldig verkeer met *ci-devant* gekroonde hoofden, stelt mij in staat om een juister oordeel te vellen over vele gebeurtenissen, die vroeger onze wederzijdsche opmerkzaamheid ten hoogste geboeid hielden; maar het zijn juist de gesprekken onder vier oogen, waaromtrent wij het grootste stilzwijgen moeten in acht nemen en zonder speciale vergunning mogen wij daarvan niets mededeelen. 't Geen ons de Goden in hoogstderzelver eigen persoon openbaren, vereischt natuurlijk nog veel grootere discretie; gij moogt het dan wel voor eene zeer groote gunst houden, dat het mij vergund geworden is, u een geheim toe te vertrouwen, waarin MINERVA mij onlangs geliefde in te wijden.

Wat het is dat mij zoo zeer in de gunst dezer Godin gebracht heeft, kan ik eigenlijk niet zeggen; maar er verloopt zelden eene maand, waarin ik niet bij haar genoodigd word, en gewoonlijk ziet zij mij dan geheel alleen. Zoo werd ik voor eenige dagen weder bij haar ontboden, doch moest lang wachten eer ik de godin te zien kwam, daar zij in een zijvertrek in levendige woordenwisseling was met MARS, die haar eindelijk met een donderend geweld verliet, dat steeds een teeken zijner onwilligheid is. Toen MINERVA de receptieaal binnentrad, was zij nog zeer verbolgen, maar zij herstelde zich toch spoedig en wenkte mij haar te volgen. Wij gingen door eene tapijtendeur naar een' geheimen trap, die ons in hare bibliotheek bracht. Hier trok de godin aan een belkoord. Een page verscheen, en kreeg bevel: CHARON en MERCURIUS terstond bij haar te ontbieden. Na weinig minuten waren beiden in het vertrek. De godin nam op een divan plaats, liet voor mij een stoel daarneven zetten, en ving hierop het volgend gesprek met MERCURIUS aan.

MINERVA. «Hoe staat het met mijn' last, MERCURIUS? hebt gij de boekhandelaars nog niet ingeprent, dat zij in de keus der artikelen die zij uitgeven, voorzigtiger behooren te zijn?»

MERCURIUS. «Ik heb uwe bevelen volbragt, gestrenge gebiederes; voor den *uitslag* mag ik echter niet verantwoordelijk zijn, dat herhaal ik u nogmaals.»

MINERVA. «Domkop van een' godenbode, verstaat gij uwe zaken niet beter? Gij kent genoeg mijne denkwijzen over dit punt en 't is uw pligt die te verbreiden. Gij noemt u den beschermheer van al wat nuttig is, maar eigenbaat is en blijft toch maar de hoofddrijfveer van al uwe handelingen. Ik kan u van dit aardsch gebrek wel niet bevrijden, maar mijne oogmerken zult en moet gij toch dienen; zoo is JUPITER'S wil.»

MERCURIUS. «Vergun mij, nicht MINERVA, dat ik u onderdanig een voorstel doe; welligt brengt de inwilliging mijner bede u spoediger tot het doel.»

MINERVA. «Goed, mits geen draaijerijen, jongen! anders geef ik u mijn' broeder MARS ter correctie; gij weet dat hij u niet bijzonder genegen is.»

MERCURIUS. «Verleen mij maar gehoor, ik wil gaarne uw wil doen; vergun mij slechts dat ik hem op *mijne* wijs uitvoer.»

MINERVA. «'t Zij zoo, kraam uwe wijsheid nu maar uit, maar wees kort en opregt.»

MERCURIUS. «Ik ben in al de hoofdsteden van Europa geweest, heb al de boekhandelbeurzen bezocht, alle boek-aankondigingen gelezen, de kritische bladen doorgezien, en mij van de tegenwoordige letterkundige beweging een algemeen overzicht verschaft. Maar nog is het mij niet duidelijk geworden, hoe de boekhandelaars het zouden maken, als zij uwe wenschen moesten bevredigen, zonder tevens te gronde te gaan, 't geen ik toch niet goedkeuren kan. Gij verlangt volstrekt, dat slechts goede, soliede werken de pers verlaten, en vergunt evenwel geen onbepaalde vrijheid van censuur; hoe zou men dat op aarde kunnen verkrijgen?»

MINERVA. «Eenvoudige hals! Wanneer ieder lafbek kan schrijven en laten drukken wat hem goeddunkt, dan moet de letterkunde noodwendig al slechter en slechter worden, en het oogmerk ten laatste geheel mislukken. De boekhandelaars bekommeren zich er weinig om, of hunne boeken de menschen tot nut strekken of schaden; zij zien slechts op hun voordeel. Vindt men al dezen of genen onder hen, die de uitgave van een onzedelijk of wetenschappelijk verkeerd werk van de hand wijst, twintig andere, minder naauwgezet, zijn terstond gereed en schamen zich zelfs niet het slechtste tuig met grooten ophof aan te kondigen. Dien moedwil kan en mag ik niet langer dulden.»

MERCURIUS. «Maar bedenk toch, nicht, dat de boekhandelaars geen schuld dragen aan 't geen andere lieden schrijven, en verstoort u liever op de slechte schrijvers zelve.»

MINERVA. «De slechte schrijvers schrijven gewoonlijk op last van slechte boekhandelaars, of zouden althans niet meer schrijven, indien zij zulke gewillige uitgevers niet vonden. Dergelijke kladschrijvers zijn niet meer dan de handwerkslui van de boekhandelaars, van wie zij een soort van weekgeld trekken. Het is daarmede even als met de valsche munters; wie valsche munt voorbedacht voor goede uitgeeft, is voor 't minst even strafbaar als de valsche munters zelve. Wat meent CHARON hiervan?»

CHARON. «Luidens mijne instructie komen slechte schrijvers en valsche munters in hetzelfde verblijf; zoo is het voorschrift van NEMESIS.»

MINERVA. «Maar waaraan erkent gij de slechte schrijvers?»

CHARON. «Daaraan, Mylady, dat zij-zelve niet duidelijk zijn, en de denkbeelden hunner lezers nog meer verwarren, of opentlijk slechte beginselen verkondigen.»

MINERVA. «Maar zeg me toch, hoe komt ge er toe, om mij heden Mylady te tituleren?»

CHARON. «Ik wilde u daarmede maar alleen aan de Engelschen herinneren. Vergun mij echter dat ik in dezen twist onzijdig blijve, ik versta er niets van.»

MINERVA. «Ik heb u hier ook om andere redenen ontboden en vergun u thans te zwijgen. Bezie intusschen eens die kritiseermachine daar ginder, en zeg me er straks uw gevoelen over. Doch wat is uwe meening opzigtelijk de vrijheid van drukpers, generaal CLAUSEWITZ?»

IK. «Onwetendheid en dwaling zijn de grootste kwalen voor de menschen, even als voor geheele volken. Alleen door verlichting zijn die kwalen weg te nemen, alleen door de ongestoorde wisseling en den onbelemmerden strijd van gedachten en voorstellingen, wordt het verstand zich-zelf meester. Hindernis en stremming mogen er dus niet plaats hebben. Het groot voordeel dat uit eene vrije drukpers voortvloeit, is daarin gelegen, dat door de vrije openbaring der gevoelens, de valsche meeningen, die altijd schadelijk zijn, aan het licht komen en wederlegd worden. — Verleen dus maar de drukpersvrijheid, Godin; weinig zal het schaden en in vele opzigten zeer nuttig zijn.»

MERCURIUS. «Gij ziet, nicht, dat voornamelijk ook de geleerden, en niet de boekhandelaars alleen, de drukpersvrijheid verlangen, en zult dus nu, zoo ik hoop, mijne voorstellingen gereeder gehoor geven. Wat voor gevaar zou ook de onbepaalde *distribution de paroles* kunnen hebben?»

MINERVA. «Woorden zijn donderslagen en bliksemschichten, die alles in vlam kunnen zetten, MERCURIUS; dat begrijpt gij niet; zij zijn het zaad van het goede en kwade, zij verbreiden waarheid en leugen, licht en duisternis. Zou hier het toeval mogen heerschen? Dat schijnt mij onraadzaam toe.»

MERCURIUS. «Maar hebt gij niet ter uwer beschikking de *kritiek*? Laat het maar aan haar over, om het goede van het kwade, het ware van het valsche te onderscheiden, en bekommer u om 't overige niet.»

MINERVA. «Ja, als de critiekers waren wat zij zijn moesten, dan zou ik tegen de vrijheid van drukpers niets heb-

ben in te brengen. Zij zijn echter zelden voor hunne taak berekend, zij prijzen en laken meer naar hun luim, dan naar hunne overtuiging. Staan zij nog bovendien in naauwe betrekking tot boekhandelaars, dan oefenen zij eene magt uit die zelfs der wetenschap tot nadeel kan strekken, daar zij slechte voortbrengselen van geest herhaaldelijk aanbevelen, en van de goede op zijn best ter loops spreken, of ze soms geheel onvermeld laten, als zij niet durven wagen ze te berispen.»

MERCURIUS. «Wel nu, voer dan een nieuw recensie-bureau in, en schaf daarvoor de censuur af; dan moet het toch weer beter gaan.»

MINERVA. «Integendeel. Eene censuur-commissie, alhoewel bewust dat het publiek haar niet genegen is, moet zich toch zooveel mogelijk op onpartijdigheid toeleggen. De recensenten nu erkennen geen hooger gezag, zij achten zich meestal onfeilbaar en staan onder geene controle. Zelden geeft een ten onregte, boosaardig aangevallen schrijver zich de moeite zulk een' aanmatigenden knaap kritisch uit het veld te slaan, en al heeft zulks eens plaats, dan vindt zulk eene antikritiek weinig opmerkzame lezers. Neen, daarmede vordert men niets.»

MERCURIUS. «Maar hoe wilt gij dan het kwaad weg nemen? Zouden dan de boekhandelaars moeten beslissen, welke nieuwe producten al of niet behooren gedrukt te worden? Dan zou men hun toch meer zaakkennis toekennen, dan zij bij mogelijkheid kunnen bezitten; dat slag van lieden weet opperbest welk soort van boeken het meest begeerd wordt, en stellen natuurlijk in dergelijke fondsartikelen het meest belang; maar om het praktisch nut van een werk bekommeren zij zich weinig; gaarne geven zij de zouteloosste kost uit, als het hun maar veel opbrengt; zoo zijn ten minste de meeste boekhandelaars.»

MINERVA. «Gij erkent dus nu zelf, MERCURIUS, dat de boekhandel achteruit is gegaan, en verlangt evenwel nog vrijheid van drukpers?»

MERCURIUS. «Wel zeker, nicht, de boekhandelaars zijn en blijven slechts de intermediaire personen tusschen de wetenschap of de geleerden, en het volk; men behoort hen dus niet onder eene verantwoordelijkheid te stellen die hun verstand te boven gaat. De boeken zijn voor hen niet anders dan handels-artikelen, even als buskruid en wapenen; wie ze koopt, is alleen verantwoordelijk met opzigt tot het daarvan te maken gebruik, maar geenszins de vervaardiger of de verkooper. — Vergun mij, groote Godes, u nog eene andere opmerking te maken. De letterkundige voortbrengselen geven altijd een' goeden maatstaf voor de verstande.

lijke rigting eens volks of van eenen bijzonderen stand; men mag derhalve daarin niet belemmerend tusschen beide komen, om de verstandelijke ontwikkeling te beter te kunnen nagaan.»

MINERVA. «Gij spreekt heden al vrij schrand, jongen, doch schermt altijd loos met het *verstand*, om mij des te gereeder tot het verleenen der vrijheid van drukpers te winnen. Van die andere zielskracht in de menschelijke natuur, welke vooral uit het gemoed voortkomt en doorgaans meer kwaad sticht dan het verstand, spreekt gij met geen woord. Intusschen zijn het voornamelijk de geschriften van zedelijken, of liever van *onzedelijken* aard, die het mij bedenkelijk doen achten de drukpersvrijheid te verleenen, en met dergelijke geschriften wordt een zeer voordeelige handel gedreven. Ook onze vriend CLAUSEWITZ heeft deze omstandig over het hoofd gezien.»

CHARON, die intusschen weder naderbij gekomen was, lachte ironisch, en neuriede nu met zijn' zwaren basstem binnensmonds:

«Natuur is zondig, 't verstand is duivelsch,
Zij plaatsen tusschen zich den twijfel,
Hun wangeschapen basterdkind.»

MINERVA. «Wat wilt ge daarmee zeggen, oude brompot. Ik dacht gij liet u aan mijn voorstel niet gelegen liggen! — Wat zegt ge van mijne kritiseer-machine?»

CHARON. «Nu ja, hooge Vorstin, dat ding is zoo kwaad niet, en doet eer aan de scherpzinnigheid zijns uitvinders. Maar dat werktuig deugt niet voor de censuur-commissie, voor geen privaat-kritikers.»

MINERVA zweeg eenige oogenblikken en scheen in diep nadenken verzonken. Kort daarop keerde zij zich tot mij en vroeg: Of ik de vrijheid van drukpers dan werkelijk voor zoo nuttig hield, en of ik mij geen moeite gegeven had, om ook hare nadeelige zijde na te gaan.

Ik. Het vrijgesproken woord gelijkt naar een tweesnijdend zwaard, 't welk den goede en den booze diepe wonden kan slaan, maar nimmer eener regering schaden, die deugdzzaamheid van karakter en vastheid van wil bezit. 't Geen voor de vrijheid der drukpers vooral pleit, is de waarde welke door haar de waarheid in 's volks oogen verkrijgt, en die door elke censuur, ook de zachtste, verzwakt wordt. *De waarachtigheid is de grondslag van het burgerlijke leven en van de openbare zedelijkheid*; een volk kan zijne waarde niet meer verliezen, tenzij het aan onwaarheid en leugen gewoon wordt. Ook zal het vertrouwen op zijne regering te vaster in het volk kunnen gevestigd worden, hoe meer *openbaarheid* er in het bestuur bestaat, en hoe moeilijker

het dien ten gevolge aan de hoogere en mindere staatsbeambten wordt hunne superieuren en het publiek te misleiden. Daarbenevens opent de drukpersvrijheid den weg, waardoor bijzondere talentvolle mannen spoediger opgemerkt, juist beoordeeld en tot 's lands welzijn in eenen voor hen geschikten werkingskring kunnen geplaatst worden. De graad van vrijheid, welken men aan de drukpers verleent, moet voor 't overige juist berekend zijn naar de hoogte van beschaving waarop een volk staat. Het deutsche volk schijnt thans tot die zedelijke rijpheid gekomen, dat, wil men niet voorbedacht teruggaan, de vrijheid van drukpers het niet veel langer zou mogen onthouden worden.»

MINERVA. «Wat de wetenschappen aangaat, daarin vergun ik onbepaalde vrijheid. De waarheid moet zich-zelve de baan openen, en de erkenning er van door hare eigene kracht bewerken. In alle andere takken van literatuur kan ik die vrijheid echter nog niet toestaan. Er zijn mij zoo vele stukken voor en tegen toegezonden geworden, dat ik ter naauwernood tot eene slotsom kan komen. Doch wij kunnen nu eens dadelijk de kritiseermachine beproeven. CHARON open die rij kasten daar ginds, en breng de daarin bevaarde stukken in de machine.»

CHARON gehoorzaamde. De gedachte machine kwam in gedaante veel overeen met een' Amerikaanschen koorndelen, en de gezegde stukken werden terstond in de binnenruimte gelegd. Na een uur tijdsverloop was de geheele papiermassa, waarmede men 10 à 12 tweespannige wagens had kunnen bevrachten, bearbeid, en nu moesten de resultaten voor den dag komen. Voor dat ik die echter mededeel, moet ik ter verduidelijking eene korte beschrijving van de kritische behandeling vooraf laten gaan. De kritiek moet het onderwerp in kwestie eerst *ontleden*, het ontleedde *afschieden*, het afgescheidene *rangschikken*, het gerangschikte met het oordeel vermengen en daarna tot een logisch geheel *verbinden*, dat men *resultaat* noemt. In dien geest was ook de kritiseermachine ingerigt. Het groote vak waarin de documenten het eerst waren gelegd geworden, heeft in zijne benedenruimte een geweldig groot bassin van Silezisch marmor, 't welk met eene loogachtige vloeistof gevuld wordt, die uit even zooveel kristallen kranen in het bassin vloeit, als er staatsregeringen in Duitschland zijn (want ge moet weten het betrof hier slechts de deutsche drukpersvrijheid). De ontbindende kracht dezer vloeistof staat juist in verhouding met de bestaande meeningen eener staatsregering over het nuttige en gepaste der vrijheid van drukpers. Nadat de papiermassa door het bovenraderwerk in kleine voden ver-

maald geworden is, worden deze in het bassin door de toevoeiende loog in eene breiachtige zelfstandigheid veranderd, welke door zuiver bronwater nog meer verdund en dan naar eene menigte kleine bassins afgeleid wordt, waarmede eene afscheidingbewerking gepaard gaat. Deze kleinere bassins zijn *neven elkander*, maar onderling door letters aangeduid. In bassin *A* vereenigen zich alle vloeibaar geworden goedkeuringen der berigtgevers ter gunste der drukpersvrijheid, en dit gaat achtereenvolgens afnemend voort tot *Z*, waar de onbepaalde wegeringen en afkeuringen dierzelfde vrijheid zich vereenigen. Het individualisme treedt alzoo in deze bassins in de plaats van het provincialisme (om eene hieraan beantwoordende uitdrukking te bezigen).

Tot dusver is de handeling nog vrij eenvoudig; verder gaande zal ik geschikte uitdrukkingen ontbreken om u de zaak klaar voor oogen te stellen. Uit de kleine bassins drupt nu de vloeistof dropsgewijs in eene soort van distilleerkolf, waaronder verscheidene dergelijke vergaarbakken aangebragt zijn, die allen onder elkander staan, zoodat de bovenvergaarbak de grootste, de onderste de kleinste is; van deze vergaarbakken zijn er twaalf. Hier worden de bijzondere goedkeuringen naar mate van kwaliteit en hoeveelheid gerangschikt, en na deze rangschikking met de uitspraak in hoogere distantie vermengd, die zich in de gedaante van buskruidpoeder voordoet. Wat het laatste daarbij eigenlijk doen moet, kon ik mij in den beginne volstrekt niet begrijpen, want door een in verband daarmede staand apparaat, had er daarop eene volledige bereiding van gekorrelt buskruid plaats. *MERCURIUS* beduidde mij echter, dat er iemand was geweest, die *de boekdrukkunst de artillerie der gedachte had genoemd* en dat er bij gevolg ook eene artillerie-bewerking moest worden aangewend. Het buskruidpoeder of poederbuskruid heeft echter nog eene andere beteekenis. Gelijk men namelijk bij ul., van iemand die op eene behendige wijs de waarheid zoekt te verdraaijen, om zijne bijzondere bedoelingen te bereiken, gewoon is te zeggen: «hij zoekt den lieden zand in de oogen te strooijen,» zoo spreekt men bij ons op den Olympus in dien zin slechts van poeder. Het *poeder* vertegenwoordigt in zijne eigentlijke gedaante alzoo de partij dergenen, die met betrekking tot de vrije drukpers, de goede of kwade gevolgen daarvan met voordacht zoeken te overdrijven. De ontbrandende grondstof van het buskruidpoeder, duidt daarentegen aan, dat de waarheid zich vroeg of laat met geweld baan maakt, zoodra een geniale vonk de massa van denkbeelden, gedachten, overtuigingen, enz. plotseling doet uitschieten.

CHARON had op deze wijs twaalf verschillende soorten van buskruid verkregen, wier kracht nu beproefd moest worden, want in die buskruidkracht ligt de sterkte van 't bewijs voor de doelmatigheid der drukpersvrijheid. *MINERVA* vroeg mij, welk soort van buskruidproef ik voor de doeltreffendste hield, waarop ik de schiet- en werpproef aanbeval, dewijl deze het meest overeenkomt met het gewoon gebruik van het buskruid. *MERCURIUS* moest dien ten gevolge een klein tuighuis openen, eene soort van modelkamer *en gros*, waaruit wij vier stukken kanon, vier houwitseren en vier mortieren namen, om de twaalf buskruidsoorten te beproeven. Het pulver N°. 1, 2, 3 en 4 vertegenwoordigde de goedkeuring tot onbepaalde drukpersvrijheid, en was voor de stukken kanon bestemd wier projectielen den regstreekschen weg voor den besten houden; N°. 5, 6, 7 en 8 moest door de houwitseren worden beproefd, want dit buskruid vertegenwoordigde de gematigde partij, die slechts voorwaardelijk de vrijheid van drukpers goedkeurt; N°. 9, 10, 11 en 12 was voor de mortieren bestemd, als bevattende de zwakste soorten. Wie niet sterk genoeg is regstreeks zijn weg te gaan, moet langs omwegen het doel zoeken te bereiken; dat zijn dus de bommen. — *CHARON* had zelf de zaken aldus geschikt, en was openhartig genoeg om te bekennen, dat een wijsgeerig artillerist hem op dat denkbeeld gebragt had.

Nu gingen wij over tot de operatie voor een slot-resultaat. Daartoe werden drie verschillende schijven geplaatst. De eerste voor de kanonnen kreeg tot opschrift: «onbepaalde vrijheid van drukpers;» op de tweede schijf voor de houwitseren stond geschreven: «voorwaardelijke vrijheid van drukpers;» de derde schijf voor de mortieren had tot opschrift: «drukpersdwang.» — Als voormalig inspecteur-generaal der artillerie was ik zoo vrij van op te merken, dat men eigenlijk uit al de geschutsoorten een gelijk getal schoten of worpen tegen iedere schijf moest doen, opdat de vergelijking beter zou proef houden. *MINERVA* gaf mij echter te kennen dat de *affiniteit der begrippen* hier beslissen moest.

Nu werd met alle mogelijke zorgvuldigheid een begin gemaakt met het schieten en werpen. Uit ieder stuk geschut werden twaalf schoten of worpen gelost; meer was verboden. Van de 48 kanonschoten troffen er vier de roos, 6 in het zwart, 10 in de naaste vier cirkels, 18 het overige van de schijf, 4 den paal, 6 raakten niet; van de 48 granaatworpen troffen er 5 in het zwart, 15 het overige van de schijf, 2 den paal, 26 raakten niet. Van de 48 bomworpen troffen er 6 de schijf (die eene driemaal grootere middellijn had) 15 vielen in den rondom de schijf getrokken kring,

wiens middellijn driemaal zoo groot was als die van de schijf; de overige bommen vielen buiten den kring, hoewel 6 daarvan nog zeer dicht er bij. Lading, elevatie en afstand van het wit bleven bij iedere geschutsoort voor alle schoten of worpen gelijk, en zijn ook bij deze soort van proeven geen zaken die zeer veel afdoen.

MINERVA, MERCURIUS, CHARON en ik vereenigden ons nu tot eene korte beraadslaging, waarin voorloopig beslist werd: dat de onbepaalde vrijheid van drukpers, bij wijze van proefneming, gedurende vier jaren in Duitschland zou vergund wezen, 't geen ik u bij deze gelegenheid, onder het zegel der stiptste geheimhouding, wil mededeelen. 't Kwam mij zeer aardig voor, dat dit gewigtig vraagstuk eindelijk op zóódanige wijs was beslist geworden; maar hier is het alles geheel anders dan bij u. MERCURIUS was regt in zijn schik, dat zijne wenschen zoo snel waren vervuld geworden, en haastte zich om het verblijdend berigt te verbreiden. Nauwelijks echter had hij zijne *tournee* gemaakt, of in onze ooren drong een woedend ossengebrul, dat uit Tenare opging, al sterker en sterker werd en ons bijna 't oor verdoofde. Ik begreep in den beginne volstrekt niet hoe de ossen daarheen konden gekomen zijn, doch vernam spoedig, dat het zekere martelaren der waarheid waren, doch in eenen geheel anderen zin dan men zou meenen. Toen namelijk PYTHAGORAS zijne beroemde leerstellingen had uitgevonden, was hij daarover zoo verrukt, dat hij de Goden uit dankbaarheid terstond eene hekatombe bragt, dat is: hun honderd stuks ossen opofferde, wien daarop bij uitzondering eene verblijfplaats op Tenare was verleend geworden. Sedert dien tijd sidderen en beven alle ossen op de ontdekking van nieuwe waarheden, en daar de vrijheid van drukpers alle door den drukpersdwang tot dusver onderdrukte waarheden aan 't licht zal brengen, heeft den ossen zulk een angst bekropen, dat zij gezamentlijk, zonder aan het getal hunner beenderen te denken, een geweldig gebrul aanhieven. Dit ossen-concert trok JUPITER's opmerkzaamheid en maakte hem verstoord. Hij liet terstond onderzoek doen naar de oorzaak, schudde bedenkelijk het hoofd, maar heeft zich tot nog toe niet uitgelaten in een zin die de intrekking van het besluit zijner lievelingsdochter moet doen vreezen. Wij willen dus het beste hopen.

Eenige dagen later bragt een last van geheel anderen aard mij naar Tenare, alwaar ik nu niet nalaten kon CHARON een bezoek te brengen, om mij met hem over de zaak der drukpersvrijheid te onderhouden. Ik vond hem in zijne camera obscura bezig, en had het slechts aan de bijzondere

welwillendheid die hij mij toedraagt te danken, dat ik binnengelaten werd. De oude was in den beginne korter van stof dan naar gewoonte, en scheen niet in zijn humeur te zijn; het was blijkbaar dat hij zich met iets had beziggehouden, dat hij geheel voor mij verbergen wilde, doch allengs werd hij spraakzamer en hernam spoedig zijnen gemeenzamen toon jegens mij. « Raad eens, » generaal, zeide CHARON, wat ik zoo even wilde doen. — « Dat is moeilijk, meester CHARON, antwoordde ik, want hier is alles een verwonderlijk geheim. » — Deze woorden behaagden den oude; hij meesmulde regt vrolijk en begon aldus te demonstreren:

« Zie hier drie verrekijkers. Door den eersten beschouw ik het bedrijf en de bemoeijingen eener zekere klasse van menschen in het *verledene*, de tweede geeft mij hunne pogingen en handelen voor het *tegenwoordige* te beschouwen; de derde vergunt mij een blik in de *toekomst* te werpen, doch maar alleen met betrekking tot het onderhavig onderwerp. Nu heb ik deze drie verrekijkers op de zaken der drukpers gerigt en wat daarmede in betrekking staat. Vóór de uitvinding der boekdrukkunst waren de voortbrengselen der gedachten het onbetwiste eigendom hunner auteurs, dat niemand hun ontnemen kon. Wilden zij hunne ontdekkingen in 't gebied van kennis en wetenschap meer ten algemeenen nutte doen strekken, dan begonnen zij afschriften van hunne werken te maken en bepaalden naar goedvinden het honorarium daarvoor; soms leverden zij-zelve deze afschriften, of deden ze door hunne afschrijvers vervaardigen, waarbij soms ook wel eenige voorbedachte uitlatingen zullen hebben plaats gehad, wanneer de kooper van het afschrift een vreemdeling was, dien men soms niet alles wilde laten gedongen had. Dat was regt voordeelig voor de heeren schrijvers, maar niet voordeelig voor het algemeen, want de vruchten van den geest bleven slechts lekkernijen voor de rijken en vermogenden. De woorden « kritiek » en « recensie » waren ten eenemale onbekend. Eenzijdigheden en verdraaide inzigten golden voor de vruchtzaamste gouden graankorrels der wetenschap.

« Later werd de boekdrukkunst uitgevonden. Dit middel tot snellere verbreiding der gedachten was niet alleen der wetenschap dienstbaar, maar ook aan de staatkunde en de laster. Het publiek werd met dingen bekend gemaakt, waarvan het niets behoeft te weten, of niets behoorde te vernemen, en smaadder mannen die de edelste bedoelingen koesterden, hetgeen het nut dat zij wilden en konden doen zeer verminderde. Uit dezen nadeeligen toestand ontstond de censuur,

welke in den beginne goede bedoelingen had, maar waarvan ook spoedig misbruik gemaakt werd, al naar het morele standpunt waarop de magthebbers (de regeringen) zich bevonden. — Slechts dit heb ik willen aanduiden toen ik voor MINERVA binnensmonds neuriede: «Natuur is zondig, geest is duivelsch, enz.» Gij, generaal CLAUSEWITZ, hebt zulk een edel karakter, dat gij u van de slechtheid der menschen geen juiste voorstelling kunt maken; daarom hebt gij ook voor de onbepaalde vrijheid van drukpers gestemd, maar zie eens door dezen verrekijker, daarin zult gij allerlei zeldzame ontdekkingen doen.

Ik ging door den verrekijker zien en meende eene nieuwe wereld te aanschouwen. Alle menschen waren door eene onbeschrijflijke bemoeilijghheid en praatzucht aangedaan. Het straatgeschreeuw was aan de orde van den dag. — «Dat zijn onze eerlijke Duitschers niet, die zich zoo dwaas aanstellen,» zeide ik hoofdschuddende tot CHARON; «dat moeten Franschen zijn.» — «Ik wil u niet verraden,» antwoordde de oude, wat voor landslui het zijn; maar deze teugellooze vrijheid in schrijven en spreken heeft veel kwaads ten gevolge, dat slechts eene zeer wijze wetgeving kan matigen. Ware de vraag nu onlangs niet reeds beslist geworden, en moest gij over het raadzame der onbepaalde vrijheid van drukpers eene memorie schrijven, dan zou ik u raden het volgende motto daarboven te stellen:

«*Waar zij alles wat gij zegt,
Maar zeg niet alles wat waar is.*»

«Maar de kritiek — viel ik CHARON in de rede — de kritiek moet toch het kwaad verhinderen; zij behoort in de plaats van de censuur te treden.»

CHARON. «Gij spreekt tegen beter weten aan, generaal; de kritiek is eene schoone zaak. Maar hoe is het met de kritikers gesteld? Wie zou dezen boekenstroom, die de drukpers jaarlijks doet vloeijen en die door de vrije drukpers niet verminderen zal, ziften en naar waarde rangschikken? De kritiek kan slechts in bijzondere gevallen het regterambt uitoefenen; als autoriteit heeft zij geen invloed op het geheel, dien invloed kan slechts de censuur uitoefenen. — Zoo beschouwt ook MINERVA de zaak. Daar echter de ondervinding nu eenmaal tot scheidsrigter is verheven geworden, willen wij eenige harer resultaten afwachten en tot zoolang de zaak laten rusten. De vierjarige termijn is wel kort, maar kan gemakkelijk verlengd worden, zonder het regt eener latere kleinere beperking van den willekeur, uit de hand te geven.»

Ik. «Mijne denkwijs nopens deze zaak, berust op rijp over-

leg, alhoewel ik het gewigt uwer tegenbedenkingen niet ontkennen mag, meester CHARON. Een' wensch kan ik toch niet onderdrukken, dezen namelijk, dat men een middel mogt uitvinden om spoediger dan tot op dit oogenblik, met den inhoud van nieuwe geschriften bekend te worden. Degeen die de kritiseer-machine uitgevonden heeft, vindt ook wel eene eenvoudige analyseer-machine.»

CHARON. «Mijne mechanikers op Tenare hebben daartoe reeds last van mij bekomen en de eerste proef is vrij goed uitgevallen. Een boek van 400 bladzijden in gr. 8° werd door deze machine zoo goed geanalyseerd, dat men den hoofdinhoud in 20 bladzijden zamengevat vond, zonder iets wezenlijks te missen.»

Ik. «En hoe werd daarmede gehandeld?»

CHARON. «Zeer eenvoudig. Het geheele geschrift werd weder tot één ligchaam gemaakt, doch de afzonderlijke woorden werden niet gescheiden. Een metallurgist vond daartoe eene compositie uit, bestaande uit gesmeedde kartetsen, ongelegde eijeren en ossenspeeksel, welke ik «kritiek metaal» zal noemen. De woorden werden hierop in een met wijngeest gevuld bekken gedaan, waarin zij vier en twintig uren bleven liggen. Na dit tijdverloop vormden zich uit de woorden verscheidene lagen. De ligtste kost, te weten de overtollige woorden en de nietsbeteekenende redeneeringen, dreef boven op. Hetgeen niet tot de zaak behoorde, maakte de tweede laag uit; daarop kwamen de slecht bijgebrachte bewijzen, de tegenstrijdigheden, enz. De quintessence bleef op den bodem van het bekken liggen, werd zorgvuldig verzameld, het overige daarentegen te voren weggeworpen. De wederzamenstelling van de eigenlijke kernwoorden baarde ons in den beginne nog al veel moeite, aangezien er ligt een anderen zin uit zou kunnen voortkomen, doch het magnetisme hielp ons uit de verlegenheid. Wij legden het overgebleven schrift in gemagnetiseerd water, daarop in een' trommel, waarop de generaal marsch geslagen werd, en vóór dat nog tien minuten verloop waren, stond ieder woord in logische slagorde. Bij de doorlezing van dit nieuwe geschrift was zelfs de autheur, dien ik een exemplaar deed toekomen, volkomen tevreden. MERCURIUS die altijd en overal op winstbejag uit is, was boosaardig genoeg om de koopers van bovengemeld geschrift te willen ophitzen, dat zij den schrijver wegens «verloren tijd,» aanklaagden en schadevergoeding eischten. Doch MINERVA beduidde hem, dat, even als eene schilderij schaduw- en licht-effect hebben moet, een geschrift ook krachtige en zwakke plaatsen mogt bezitten, dewijl de eerste door de laatste beter uitkomen. De geest

der lezers wil bij de lezing ook wel eens rusten, en na eenige krachtige uitspraken, kern- en keurspreuken, strekt een daaropvolgend onschuldig gekout, als het niet in woordenklank ontardt, tot eene aangename verpoozing. Dat zijn dan de ligte tusschengeregten aan eene welbezette tafel.»

Ik was niet minder verheugd over de nieuwe ontdekking, als verbaasd over CHARON's veelkundige kennis en beschaving, die ik in zulk een ruimen omvang nog niet bij hem waargenomen had. «Hoe is het mogelijk,» zeide ik tot hem, «dat ge u allengs zoo velerlei kennis van zeldzame wetenschappen en kunsten kondt eigen maken, daar uwe vroegere betrekking en bezigheden en uw tegenwoordig beroep geen schijn of schaduw heeft van wetenschappelijkheid of kunst?»

CHARON. «Dat zal ik u met weinig woorden zeggen. Wees slechts zoo goed en leg het vooroordeel af, dat men alleen uit boeken en in geleerde genootschappen eene hooge en veelzijdige beschaving en kennis kan verkrijgen. Mijne boeken zijn de *menschen*, mijne hoogeschool is de *wereld*. Ik treed in gesprek met al de personen die hier aankomen, als zij mij eenige belangstelling inboezemen, en sla de bemoeijingen en handelingen der menigte met opmerkzaamheid en met een' geoeffenden, scherpen blik gade. Kan iemand ter wereld daartoe *beter* gelegenheid hebben dan *ik*. — Hebt gij misschien uw kennis *meer* aan de lectuur, dan aan het verkeer met menschen, aan de beschouwing en het nadenken, te danken?»

Juist wilde ik hierop antwoorden, toen een hevige donderslag de geheele rotonde deed daveren en de rondom geplaatste toestellen doorteenwierp. CHARON wist zelf zich de oorzaak niet terstond te verklaren. Wij ijlden in de open lucht. De Styx stroomde met buitengewoon geweld uit den nabij zijnden tunnel; de golven rezen huizenhoog in de rotsbedding en sloegen met vreeslijk geweld tegen de oevers. Een zwartgraauw wolkengevaarte, waaruit vlamme bliksemschoten, hoopte zich boven onze hoofden op en verduisterde den schrikkinboezemenden omtrek. De steeds heviger wordende storm ontwortelde de sterkste boomen, die krakend in de rotskloven neerstorteden, of in de onstuimige golven geslingerd werden, waar zij weldra aan de rotsachtige oevers verpletterd werden. Het was een schromelijk oproer der elementen, zooals op aarde nimmer plaats heeft. Tusschen beiden werd uit de holen van Tenare een woedend geschreeuw en gehuil gehoord, even als ware de gansche hel in oproer.

CHARON had gedurende eenige minuten het stilzwijgen bewaard; zijn blik staarde navorschend op de omgevende voorwerpen, als wilde hij van hen vernemen wat hen in hunne

rust verstoord had. Toen echter het gehuil tot zijne grootte schelp-ooren doordrong, zeide hij tot mij: «Dat zijn niet de ossen op Tenare; dat heeft wat meer te beduiden. Zijt echter niet bevreesd, mijn vriend; wij zijn hier in de veilige haven der rust en geen vijandelijke Demon kan u iets deeren, zoolang gij onder mijne bescherming staat. Doch ik moet thans weten wat er toch eigenlijk gaande is.» — Met deze woorden sprong hij in de schuit, maakte de ketting los, en had zich met drie krachtige riemslagen aan den anderen oever geroeid. Krachtig en vlug als een jongeling, besteeg de oude veerman de zwarte marmertrappen en stond na weinig minuten op het groote hoofd of plateau, onbeweeglijk als de rots in den storm. «Keer naar de rotonde terug» — schreeuwde de oude mij met eene stem toe, die boven alle donderslagen uitkwam — «de duivel is los op Tenare! De celbewoners van N°. 7 hebben de aangekondigde drukpersvrijheid naar hun goeddunken uitgelegd en de poorten opengeloopen. Dat zijn de ware duivels, waarmede ook hier niet te kortswijlen is.»

Naauwelijks had ik deze aanbeveling bekomen, of ik was reeds in de rotonde, welker bouwtrant veel overeenkomst had met een blokhuis, gelijk de Amerikaansche kolonisten er bouwen ter hunner bescherming tegen de aanvallen der Indianen, iets dat mij eerst thans in 't oog viel. Ik sloot de eenige, maar zeer vaste deur achter mij zorgvuldig toe, sloot er alle grendels op, en klom toen in den koepel, van waar men een groot gedeelte van het tegenovergelegen hoofd en den eigentlichen ingang tot de zalen van Tenare kon overzien (1). CHARON stond aldaar nog altijd onbeweeglijk als een marmerblok, met de oogen vast naar den ingang gerigt. De zwarte CERBERUS, die aldaar de wacht heeft, hilde als een Chakal naar de zijde van den ingang, maar gaf spoedig bliken van vrees, en vlood naar CHARON, die in eene mij geheel onverstaanbare taal eenige woorden tot hem sprak, waarop de hond geruster werd. — Ik was in gespannen verwachting wat er volgen zou, want het gebrul in de rotsholen werd al sterker en sterker en naderde de opening. Eensklaps sprong een groote zwarte poedelhond, met vurigen tong en vlamme oogen, uit het rotshol en op de vlakke aan de rivier; ik dacht terstond aan de metamorphose van MEPHISTOPHELES in den *Faust* van GÖTHE; werkelijk was het deze booze geest, die hier dit groot geweld maakte. CERBERUS knarste op de tanden en bromde geweldig, doch CHARON ge-

(1) Met zie de plaatsbeschrijving van Tenare in den tweeden en zevenden brief.

hood hem te zwijgen, hief de medegenomene roeispaan in de hoogte, slingerde haar tegen den poedel MEPHISTOPHELES, en bragt hem een zoo geduchten slag op den kop toe, dat hij neêrtuimelde.

« Hier is mijn rijk, o gij schelmenvorst, » riep CHARON uit, « pak u van hier, of ik slinger u in den Styx, waar gij zoo tam zult worden als een schoothondje. » — De poedel droop druiptaartend af en sloop weder naar het hol toe, hetwelk mij zeer verraste. Later heb ik hooren zeggen, dat de duivel hier volstrekt geen magt kan uitoefenen, slechts in de gedaante van een hond mag verschijnen en zoowel van de goden van allerlei rang als van JUPITER's beambten menigen schop ontvangt.

Dit tooneel was echter maar eene kleine inleiding tot hetgeen volgde, want terstond daarop schoten de ontboeide booze geesten van N°. 7 uit hun hol te voorschijn, schaarden zich in eenen halven kring en maakten zich gereed om CHARON en diens ruigharigen bijstand aan te vallen. — Even als ACHILLES aan den linker hiel alleen kwetsbaar was, zoo is het CHARON alleen aan de kuit. Dat had de sluwe MEPHISTOPHELES zich herinnerd en daarom de oproermakers in honden veranderd. De veerman en helpertier vermeende in de eerste plaats zijne linker kuit te moeten beveiligen; hij zette zich neder en drukte haar vast tegen een blok marmer, en zwaaide nu met zijn groote roeispaan rondom de honden. Beide partijen sloegen elkander eenige minuten stilzwijgend gade. Eindelijk sprong een reusachtige bulhond op CERBERUS toe, en beiden bragten nu elkander vinnige beten toe. De strijd bleef lang onbeslist, geen andere hond nam er deel aan, ook CHARON hield zich onzijdig. Toen hij eindelijk CERBERUS uit verscheidene wonden bloeden zag, floot hij driemaal door de vingers. Naauwelijks was de klank voorbij, of een troep apen verscheen uit een nevenhol, sprong van achteren op den rug der honden, die nog steeds in een' halven cirkel zaten, pakt hen met de klauwen bij den kop en verhinderden hen iets vijandelijks te ondernemen. Zoodra CHARON door de aankomst dezer bondstroepen zijne linker kuit zijdelings gedekt zag, stond hij op, stak zijn roeispaan in de kaken van den bulhond, en maakte hem aldus weerloos; CERBERUS bleef overwinnaar. De nederlaag van hunnen makker ontmoedigde de andere honden, die nu naar het hol terugkeerden, hetwelk terstond door eene driedubbele valdeur gesloten werd, waarop CHARON naar mij terugkeerde.

« Ziedaar nu enkel en alleen de gevolgen eener overdrevene philanthropie » — zeide CHARON toen hij binnentrad, — « want hetgeen gij hier gezien hebt, is niets anders dan een staaltje van de gevolgen der onbepaalde vrijheid van drukpers, gelijk men spoedig genoeg beleven zal, zoolang de menschen blijven wat zij zijn. Philantropie en egoïsme hebben ten allen tijde de scherpste tegenstellingen opgeleverd, want hetgeen voor het beter soort van menschen goed is, deugt niet voor de slechte. De philantropen zien in de vrijheid van drukpers alleen het middel om den willekeur langs den weg der overtuiging te bestrijden, de misbruiken van het staatsbestuur het hoofd te bieden. De egoïsten, daarentegen, beschouwen de drukpersvrijheid als een wapen waarmee zij alles zoeken te bestrijden wat de bereiking hunner zelfzuchtige bedoelingen in den weg staat; zij beginnen hunnen woor-

denstrijd met schijnbaar onbeduidende zaken, zoeken op zichzelf onschadelijke stellingen het burgerregt te verschaffen, maar gaan allengs van de eene gevolgtrekking tot de andere over, en betogen ten laatste, dat het slechte goed is, en het goede slecht. Die groote bulhond, dien ik mijn roeispaan tusschen de tanden dreef, was vroeger een bekend publicist, maar tevens ook een groote zwetser, en zijne makers in hondengedaante zijn van niet veel beter slag geweest. Mogt die troep alles laten drukken wat het lust had om te schrijven, dan zou men fraaije dingen te lezen krijgen; maar, bij den Styx! dat zal niet zijn, zoolang ik hier de roeispaan hanteer. »

De oude was bij deze woorden zichtbaar opgewonden; ik oordeelde het dus vergeefsche moeite om hem te regt te wijzen. Eigenlijk had hij ook niet geheel onregt, maar het is uiterst moeilijk in deze gewigtige zaak het ware midden te vinden. Terwijl ik mij aan den loop mijner gedachten overgaf, had CHARON een grooten verrekijker geplaatst en noodigde mij nu uit, eens een blik naar Frankrijk te werpen. Ik voldeed aan zijne uitnoodiging en beschouwde nu de bemoeijingen in Parijs en in de groote provinciale steden, en moest tot mijne schaamte bekennen, dat de vrijheid van drukpers aldaar een groot deel der zegeningen vergalde, welke de regering van LODEWIJK PHILIPS dit schoone land pogde te doen genieten. « Welk eene waanzinnigheid — voer CHARON na eenige oogenblikken voort — om de besluiten der buitenlandsche politiek tot het onderwerp van openbare discussie te maken. ABD-EL-KADER verneemt nu ongeveer acht dagen na de uitvaardiging, welke instructiën de gouverneur-generaal van Algerie bekomt en wat deze tegen hem voornemt. En wie zijn de lieden die zich aanmatigen eene natie van 34 millioenen zielen te regeren? Men kan deze lieden wel geen scherpzinnigheid ontzeggen, maar evenmin ook de brutaalste eigenbaat, en deze bederft alles. » — « Maar, » gaf ik ten antwoord, « behooren dan ten minste de misbruiken in het bestuur niet openbaar te worden gegispt; moet eene goede regering niet wenschen dat de uitwerking harer wetgevende maatregelen door het orgaan der drukpers haar bekend worden? » — Zeer zeker, mijn waarde generaal, is dat wenschelijk; doch hier is het de vraag, of de aanklager zelf er een duidelijk inzicht van heeft en het in 't algemeen goed meent. Wie waarborgt ons daarvoor? Zoo U eens de eigen bekentenissen laast van eenige in mijn rijk verbannen staatkundige publicisten en die deze tot hunne straf moeten schrijven, nadat zij jaren lang door mijne verrekijkers gezien hebben, en tot regt inzicht gekomen zijn, dan zoudt U spoedig eene andere meening bekomen. Ook de beste mensch kan dwalen. » — « Nu, als gij zelf dat toegeeft, meester CHARON, dan kunt ge ook niet ontkennen, dat even goed ook de beste regering kan dwalen, en dat er derhalve middelen moeten zijn om haar op hare dwalingen opmerkzaam te maken (1).

CHARON antwoordde niets hierop, neuriede binnensmonds een mij onverstaanbaar liedje en bragt zijne toestellen in orde.

(1) Dat CHARON mij nu eens toesprak met *gij* en dan met *u*, is een bijzondere gewoonte van hem, waarvoor hij echter ook zijne redenen heeft.

(Danmerking van den Schrijver.)

Ik maakte daaruit op dat hij de discussie wilde afbreken, en daar de stormen bedaard waren, maakte ik mij gereed om naar den Olympus terug te keeren. MERCURIUS wachtte mij reeds sedert een uur in een luchtballon op, en gaf mij te kennen dat hij in last had mij naar NAPOLEON te brengen, die mij verlangde te spreken. Ik vond den Keizer opgezuimerder dan gewoonlijk, moest neven hem plaats nemen en vernam van hem dat de engelsche ban eindelijk opgeheven was. Hij ving daarop een vertrouwelijk gesprek aan, waarvan ik u echter thans nog niets kan mededeelen. Hierop reed ik naar *FREDERIK den eenigen*, die juist arbeide aan de vervaardiging der geschiedenis zijner oorlogen, derhalve mij spoedig van zich liet gaan, maar mij toch welwillend ontving en mij verzocht mijn bezoek te hervatten, dewijl hij gaarne ongestoord arbeide.

In mijne woning aangekomen, vond ik uw antwoord op de beide jongste brieven. Gij geeft daarin uwe verwondering te kennen, dat er bijna in 't geheel niet meer gesproken wordt over de verhouding van den aanval tot de verdediging en dat de vroegere discussiën daarover toch niet als afgehandeld konden beschouwd worden. Wat onze wederzijdsche meeningen desaan gaande betreft, zij staan vast genoeg om van vreemden geen ondersteuning te behoeven. Zijn eenige goede vrienden, wien gij welligt mijne brieven medegedeeld hebt, van eene andere meening, zoo moet gij-zelf hen beter onderrigten, waarin ik u veel geluk toewensch; want het schijnt wel onmogelijk, dat de lieden de voordeelen, welke de aanval krachtens zijn positief doel bezit, van de krachtadigheid van zijnen *vorm* onderscheiden, en in deze de zwakkere zijde zouden erkennen. Ik wil daarmede niet zeggen dat zij de zaak werkelijk ontkennen, want zoo dikwijls de veldheeren na verloren veldslagen in een' toestand van onmagt verkeerden, houden zij van zelve het defensieve, wat toch wel het zekerste bewijs is dat zij de verdediging voor den *sterkeren vorm* houden. De meeste menschen hebben echter geen duidelijk denkbeeld van den Zusammenhang der dingen, en meenen alzoo steeds dat de *uitslag* der overwinning mede in de schaal van hare *waarschijnlijkheid* moet gelegd worden. Zich vrijwillig hier of daar aan de verdediging te houden, komt de lieden ongerijmd voor, alhoewel de grootste ongerijmdheid dáárin bestaat dat men onder alle omstandigheden aanvallen wil. Schoon KAREL XII door zijne stoute aanvallende schokken, met in getal zeer geringe krachten, groote uitkomsten verkreeg; schoon *FREDERIK de eenige*, alhoewel een' verdedigingsoorlog voerende, zijne tegenpartij meestal aanvallerwijs bestreed, werpt dat de juistheid mijner bewering nog niet omver. De onhandelbaarheid der russische legermassa's, de omslagtigheid en de zwakte in de leiding der Oostenrijksche legers, en niet minder de vrees voor de bloedige veerkracht der beide gekroonde veldheeren regtvaardigen zulk eene handeling genoegzaam. Waar men echter minder verschil in de elementen der krijgvoering waarneemt, zou het zeer bedenkelijk zijn de handeling van KAREL en *FREDERIK* na te volgen.

Een voordeel van den aanval bestaat zeker dáárin dat hij zijne tegenpartij, met opzigt tot bedoeling en vermogen, beter beoordeelen kan, dan de verdediger den aanvaller, want

het is veel moeilijker vooruit te weten, hoe ondernemend en stout een aanvaller zal zijn, dan of de verdediger iets grootsch in den zin heeft. Gewoonlijk ligt, praktisch genomen, reeds *in de keuze* van dezen krijgsvorm eenen waarborg, dat men niets positiefs wil; bovendien verschillen de toebereidselen tot eene groote reactie veel meer van de gewone verdedigingstoebereidselen, dan de toebereidselen tot den aanval bij groote en kleine oogmerken; eindelijk is de verdediger genoodzaakt zijne maatregelen vroeger te nemen, en de aanvaller heeft het voordeel van de achterhand. Deze waarheid geldt echter slechts voor den tegenwoordigen tijd, waar het stelsel van berigt inwinnen door allerlei middelen (couranten, briefposten, enz.) tot eene groote hoogte gestegen is, verder voor krijgstooneelen van geen groote uitgebreidheid en in beschaafde landen. Bij een' oorlog in Polen en Rusland is het eenigzins anders gesteld; de verdediger kan daar over middelen beschikken, door welke gepast gebruik hij onder alle opzichten een overwigt bekomen kan. Hebben de Polen in het jaar 1831 eene *andere* ondervinding opgedaan, de oorzaak daarvan lag alleen in hunne oneenigheid, welke de Russen wisten aan te stoken en hun voordeel er mede te doen. Men moet ook niet meenen dat de massa van het volk zoo bepaald vijandig gezind tegen den keizer was, als de dagbladschrijvers wel verzekerden, en bovendien niet over het hoofd zien, dat de verdediging soms perioden heeft waarin ook haar vorm de *zwakkere* was. Naar de zaken echter thans staan, kan haar de sterkere vorm zoolang niet meer betwist worden, als zij het afwachten van den vijandelijken schok slechts voor het middel houdt, om den aanvaller tot overijling te verleiden en voor zich grotere terreinvoordeelen te verkrijgen. Het is voornamelijk de beweegbaar- en buigzaamheid der tegenwoordige infanterietaktiek, welke den verdediger middel aan de hand geeft om den wederstand te verlengen, de tegenpartij stelselmatig af te matten, te verzwakken en ten laatste zelfs het evenwigt te doen verliezen. Zoo er eens een veldheer opstond, die met voordacht, en niet uit materieel of stoffelijk onvermogen, zich tot de taktische verdediging bepaalde, ze kunstmatig organiseerde, en na afwijzing van den vijandelijken aanval, de broos geworden tegenpartij kloek te lijve ging, dan zou men spoedig eene andere meening van den aard en het wezen der verdediging bekomen; en wij Duitschers hebben wel uit een dubbel oogpunt een zeer groot belang, om in deze soort van krijgvoering meesters te worden; ook mogen wij daartoe wel veel beter in staat zijn, als onze vermoedelijke tegenpartij, wie zij dan ook wezen mogt.

ERRATA.

In het artikel *Verschillende wijzen om een Carré te formoren*, in ons Nummer van September geplaatst, is aan het slot van de vierde wijze, het bepaalde nopens den adjudant-onderofficier overgeslagen. Men gelieve aldaar het volgende nog bij te voegen:

« Bij het formoren der schuinsche carrés, zal de adjudant voor den heeroorlij-
« ken stand der rechter- en de adjudant-onderofficier voor die der linker voor-
« flank zorgen; door, in tijds, ieder twee jalonneurs tot grondslag der bepaalde
« rigting te stellen. »

BIJLAGE V.

BEHOORENDE BIJ DEN MILITAIREN SPECTATOR, 14de DEEL, N°. 5.

Maand November 1845.

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Bij het korps ing., min. en sapp.: tot kap. der 2de kl., de kap. der 3de W. F. del Campo, genaamd Camp. Tot kap. der 3de kl.: de 1ste luit. C. P. del Campo, genaamd Camp. Tot 1sten luit.: de 2de luit. W. D. de Vignon van Alphen, allen van het korps. Bij het 1ste reg. drag.: tot luit.-kol.: de maj. W. F. Bon Snouckaert van Schauburg, van het 2de reg. lans. Bij het 2de reg. lans., tot maj.: de ritm. der 1ste kl. K. M. Storm de Grave, van het korps. Tot ritm. der 1ste kl.: de ritm. der 2de kl. W. C. Werner, van het korps. Tot offic. van gez. van de 3de kl. bij de landm.: de bezoldigde kweek. der 1ste kl. W. C. J. van der Grijp, van 's Rijks kweekschool voor mil. geneesk. Tot kap. plaats-maj. van de 3de kl. te Venlo: de gep. kap. W. Kraal. Tot ordonnans-offic^{er}. om voor den tijd van een jaar bij Zijne Majesteit als zoodanig dienst te doen: de 2de luit. C. L. Scheidler List, van het 1ste reg. drag.; de 1ste luit. F. H. van Swieten, van het 2de reg. drag.; de 2de luit. H. A. L. van Vessem, van het 3de reg. drag.; de 1ste luit. G. K. C. Wildeman, van het 1ste reg. lans.; de 1ste luit. J. H. Schreuder, van het 2de reg. lans. Bij de Militaire Akademie, tot Lector in de Oostersche talen en in de taal en letterkunde van een der Europesche staten: de leeraar in gezegde vakken bij die inrigting, D^r. J. J. de

Hollander. Tot militie-commissaris in het 2° militie-district Zuid-Holland, hoofdplaats Rotterdam: de maj. der art. op non-activiteit, F. A. Teyler van Hall.

Verplaatsingen.

De 2de luit.-ing. W. W. van Doorninck, van Doesburg naar 's Bosch. De gep. luit.-kol. G. W. D. C. Goetz, thans militie-commissaris in het 2° militie-district van Zuid-Holland, hoofdplaats Rotterdam, in die hoedanigheid overgeplaatst naar de militie-kantons 12—20, in de provincie Noord-Brabant hoofdplaats Breda.

Tijdelijk nonactiviteits-traktement verleend aan:

Den offic. van gez. van de 3de kl. J. K. Ooykaas.

Gepensionneerd.

De maj. op non-act. F. A. Teyler van Hall, onder toek. van den rang van luit.-kol. zonder bezw. van 's Rijks schatkist. De kap. der 1ste kl. F. G. Graaf van Limburg Stirum, van het korps ing., min. en sapp., onder toekenning van den rang van majoor. De 1ste luit. A. J. J. Verheyen, van het 1ste reg. drag., met vergunning tot het voortdurend dragen van de activiteits-uniform van het wapen waartoe hij heeft behoord. De gewezen kap. der art. J. P. van Schoor.

Overleden.

De 2de luit. A. J. van Lakerveld Blanken, van het 3de reg. art. De 1ste luit.-adj. J. Campbell, van de 1ste brig. der 1ste div. inf.

BILL PAGE V

THE BOARD OF STATE AND FEDERAL OFFICIALS

OFFICIALS AND BOARD

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]